

İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

İLETİŞİM BİLİMİ VE İNTERNET ENSTİTÜSÜ

MEDYA VE İLETİŞİM ANABİLİM DALI

MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tek Parti Dönemi İslamcı Dergilerde

İslam Dünyasının Görünümü:

Selamet ve Sebilürreşad Örneği

Yüksek Lisans Tezi

Hamit KARDAŞ

200020832

İstanbul, 2022

İSTANBUL TİCARET
ÜNİVERSİTESİ

T.C.

İSTANBUL TİCARET ÜNİVERSİTESİ

İLETİŞİM BİLİMİ VE İNTERNET ENSTİTÜSÜ

MEDYA VE İLETİŞİM ANABİLİM DALI

MEDYA VE İLETİŞİM ÇALIŞMALARI

YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

Tek Parti Dönemi İslamcı Dergilerde

İslam Dünyasının Görünümü:

Selamet ve Sebilürreşad Örneği

Yüksek Lisans Tezi

Hamit KARDAŞ

200020832

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Sena AYDIN

Hazırlamış olduğum tez özgün bir çalışma olup YÖK ve İstanbul Ticaret Üniversitesi Lisansüstü Yönetmelikleri'ne uygun olarak hazırlanmıştır. Ayrıca, bu çalışmayı yaparken bilimsel etik kurallarına tamamiyla uyduğumu; yararlandığım tüm kaynakları gösterdiğimi ve hiçbir kaynaktan yaptığım ayrıntılı alıntı olmadığını beyan ederim. Bu tezin ihtiva ettiği tüm hususlar şahsi görüşüm olup İstanbul Ticaret Üniversitesi'nin resmi görüşünü yansıtmamaktadır.

Hamit KARDAŞ

Özet

1945 yılından itibaren Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) dışında farklı siyasi partilerin kurulmasına izin verilmesi birçok alanda heyecanla karşılanmış, siyasi arenadaki bu çoğulculuk basın yayın hayatına da yansımıştır. Bu tarihten sonra muhafazakar ve İslamcı yazar ve düşünürler çok sayıda dergi çıkarmışlardır. Büyük Doğu, Doğan Güneş, Doğru Yol, Ehli Sünnet, Hakikat yolu, İrşad, İslam Yolu, Sebilürreşad ve Selamet bunlardan bazılarıdır.

Bu çalışmada Ömer Rıza Doğrul tarafından ilk sayısı 23 Mayıs 1947’de çıkarılan haftalık Selamet dergisi ve Eşref Edib tarafından kurulup ilk sayısı Mayıs 1948’de yayınlanan Sebilürreşad dergilerinde yer alan İslam dünyası ile ilgili haber ve makaleler incelenecektir. Çok partili hayata geçişle birlikte başlayan serbestlikle birlikte kurulan dergilerde dini meseleler daha çok gündeme gelmiş, İslam dünyasından haberlerin sayısı da bu dergiler sayesinde artmıştır. Sebilürreşad ve Selamet dergilerinde de Müslüman ülkelere dair çok sayıda haber, makale ve çeviri bulunmaktadır.

Çalışmada bu haberler değerlendirilecek ve İslam dünyası için çok önemli bir olay olan İsrail’in kuruluşu başta olmak üzere birçok önemli olaya dönemin İslamcı ve muhafazakar aydınlarının nasıl baktığı değerlendirilecektir. Çalışma, tek parti döneminin tek sesli medyasında çok yer bulmayan İslam dünyasına dair haberlerin muhafazakar ve İslamcı medyada hangi motivasyonla ele alındığını ve önceki dönemlerde yapılan haberlerden farkını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslamcı Dergiler, İslam Dünyası, Selamet Dergisi, Sebilürreşad

Abstract

Since 1945, the permissibility of the establishment of various political parties other than the The Republican People's Party (Cumhuriyet Halk Partisi, CHP) has been greeted with excitement in many areas, and as such this diversity in the political sphere was often mirrored in the media. From this point on, many journals have been published by conservative and Islamic thinkers and journalists. Some of these publications include BüyükDoğu (The Great East), Doğan Güneş (The Rising Sun), Doğru Yol (The Right Way), Ehli Sünnet (the Ahlah Sunnah), Hakikat Yolu (The Truthful Way), İrşad (Irshad), İslam Yolu (The Islamic Path) and Selamet (Salvation).

In this study, news and articles with respect to the Islamic world that were covered in the weekly magazine Selamet, whose first issue was published by Omer Rıza Doğrul on May 1947 and the weekly magazine Sebilürreşad was published by Eşref Edib on May 1948, will be analyzed. With the liberalization that began with the transition to the multi-party system, religious issues became increasingly on the agenda in these journals and the number of news in the Islamic world saw an exponential increase thanks to this coverage. There are many news, articles and translations regarding Muslim countries covered by the Selamet and Sebilürreşad Magazines.

In this study, these news and how the Islamist and conservative intellectuals during this period viewed the establishment of the State of Israel as an important case in the Islamic world and other important cases will also be evaluated. The study seeks to discuss with what motivation for the news about the Islamic world - which barely had a voice in the monophonic media of the single party era, - was discussed by conservative and Islamic media, and its differentiation from the news that was covered in earlier times.

Keywords: Islamic Journals, Islamic World, Selamet Magazine, Sebilürreşad Magazine

ÖNSÖZ

Uzun yıllar yayın organlarında dış haberler ürettim. Çalışmalarım önemli ölçüde İslam dünyasına dairdi. Bu alanda farklı okumalar yaptığımda İslam dünyasının siyasi ve kültürel meselelerinin 150 yıldır önemli ölçüde aynı olduğunu fark ettim. Bu sebeple Türkiye’de İslam dünyasına dair haberlerin geçtiğimiz yıllarda nasıl yapıldığı merakı oluştu bende. Bu durum yüksek lisans çalışmamda bu konuyu incelemeye karar vermemi sağladı.

Çalışmada çok partili hayata geçiş kararı alınmasına rağmen tek parti iktidarının devam ettiği 1947-1950 döneminde oluşan serbestlik ortamıyla yayınlanan Sebilürreşad ve Selamet dergilerinde yer alan İslam dünyasına dair haber ve makaleler incelendi. Dergiler İlmi Etüdler Derneği (İLEM) bünyesinde hayata geçirilen İslamcı Dergiler Projesi (İDP) için kurulan kütüphaneden temin edildi.

Tez çalışmam kısa olmasına rağmen yaptığı katkılardan dolayı teşekkürü hak eden o kadar çok kişi ve kurum var ki... Başta tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Sena Aydın’a yol göstericiliği ve destekleri için teşekkür ederim. İLEM yöneticilerine dergilerin temininde sağladıkları kolaylık için teşekkür etmeliyim. Ayrıca İSAM Kütüphanesi de pandemi süreci nedeniyle randevu sistemi nedeniyle her zaman gidemesem de nezih bir çalışma ortamı sunduğu için teşekkürü hak ediyor. Ayrıca tez için istifade ettiğim kitapların önemli bir kısmını İstanbul Ticaret Üniversitesi Kütüphanesinden temin ettim. Kütüphanenin çalışanlarına da içten davranışları ve güler yüzlü hizmetleri sebebiyle teşekkür borçluyum.

Sıradışı olabilir ama müzik dinleyerek çalışmayı seven birisi olarak tezimi yazdığım sürede eserlerini dinlediğim sanatçılara da teşekkür etmem gerekiyor. Tanburi Cemil Bey, Steven Sharp Nelson, Fairouz, Sabah, Ümmü Gülsüm, Jean Michel Jarre, Müslüm Gürses, Erkan Oğur, Cengiz Özkan, Googoosh, Dariush, Zulya, Münip Utandı, Ömer Karaoğlu, Aykut Kuşkaya, İmamyar Hasanov, Nermine Saidova, İncesaz, Dino Merlin, Cem Karaca, Aram Tigran, Al Firdaus Ensemble, Idir, Kazancı Bedih, Hisarlı Ahmet, Neşet Ertaş, Bayram Bilge Toker ve Kudsi Erguner aklıma ilk gelen isimler.

Ayrıca gazetecilik hayatımda bana sürekli yol gösteren ve öncülük eden merhum Akif Emre'yi anmamak hatırasına büyük saygısızlık olurdu. Gazeteciliğe dair tüm bildiklerimi ve varsa başarılarımı ona borçluyum. Kendisine Allah'tan rahmet diliyorum. Mekanı cennet olsun.

Tek parti dönemi İslamcı dergilerinde yer alan İslam dünyasına dair haberler bugüne kadar kapsamlı olarak incelenmemiştir. Bu mütevazı çalışmanın bu alanda yeni çalışmalara kapı aralamaya vesile olmasını temenni ediyorum.

Hamit Kardaş

İstanbul, Haziran 2022

İÇİNDEKİLER

Özet	II
Abstract	III
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
KISALTMALAR	VIII
1. GİRİŞ	3
2. İSLAMCILIK ve MUHAFAZAKARLIK	5
2.1 İslamcılık	5
2.2 Muhafazakarlık.....	7
3. TEK PARTİ DÖNEMİNDE DİNİ HAYATA YÖNELİK BASKILAR ve BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ 9	
3.1 Laiklik ve Dini Hayata Yönelik Baskılar	9
3.2 Tek Parti Döneminde Basın Özgürlüğü.....	10
4. SELAMET VE SEBİLÜRREŞAD’LA AYNI DÖNEMDE ÇIKAN İSLAMCI DERGİLER.....	15
4.1 Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası	16
4.2 Hareket Dergisi	16
4.3 Büyük Doğu	17
4.4 Doğan Güneş	17
4.5 Doğru Yol	17
4.6 Ehli Sünnet	18
4.7 Hakikat Yolu	18
4.8 Hakka Doğru	18
4.9 İrşad	18
4.10 İslam Dünyası.....	19
4.11 İslam Yolu.....	19
4.12 İslâm-Türk Ansiklopedisi Muhitülmaarif Mecmuası	19
4.13 Müslüman Sesi.....	19
4.14 Serdengeçti	20

4.15 Farklı Kesimler Tarafından Çıkarılan Dergiler.....	20
5. DERGİLERDE İSLAM DÜNYASINA DAİR HABER VE MAKALELER.....	22
5.1 Çalışmanın Amacı	22
5.2 Çalışmanın Kapsamı ve Sınırı	23
5.3 Çalışmanın Metodolojisi	24
5.4 Selamet Dergisindeki Çalışmalar	24
5.4.1 Derginin İslami Hareketlere ve İslam Ülkelerine Bakışı.....	25
5.4.2 Filistin Meselesi	26
5.4.3 Pakistan ve Hindistan	28
5.4.4 Güneydoğu Asya	30
5.4.5 Ortadoğu, Balkanlar ve Afrika	31
5.4.6 Selamet Dergisindeki Haber ve Yorumların Niteliği	34
5.5 Sebilürreşad Dergisindeki Çalışmalar	35
5.5.1 Filistin Meselesi	35
5.5.2 Asya, Ortadoğu ve Afrika	37
5.5.3 Avrupa, Rusya ve Amerika	39
5.5.4 İslam Aleminden Haberler	40
5.5.5 Sebilürreşad'daki Haberlerin Genel Niteliği	43
5.6 Selamet ve Sebilürreşad Haberlerindeki Benzerlikler ve Farklar	43
6. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME	46
KAYNAKÇA.....	51
EKLER.....	54

KISALTMALAR

AA: Anadolu Ajansı

CHP.: Cumhuriyet Halk Partisi

DP: Demokrat Parti

AK Parti: Adalet ve Kalkınma Partisi

1. GİRİŞ

Türkiye’de 1923 – 1946 yılları arasında tek partili siyasi hayat söz konusudur. 1946’da kanunla çok partili bir sistem benimsenmişse de tek parti iktidarı 1950 seçimlerine kadar devam etmiştir. Bu tarihe kadar basın ve yayın faaliyetleri siyasi otoritenin kontrolü altında yapılmıştır.

Türkiye Cumhuriyeti kuruluşundan itibaren uzun bir süre her türlü muhalefete yasak getirilmiş, bu yasaktan basın yayın kuruluşları da nasibini almıştır. 1925 tarihli Takrir-i Sükûn Kanunu basının önündeki en büyük engellerin ilki olmuştur. Kanunun ilk maddesinde “*İrtica ve isyana ve memleketin nizamı içtimaisini ve huzur ve sükûnunu ve emniyet ve asayişini ihlale bais bilumum teşkilat ve tahrikat ve teşvikat ve teşebbusat ve neşriyatı Hükümet, Reisicumhurun tasdiki ile resen ve idareten men’e mezundur. İşbu ef’al erbabını Hükümet İstiklal Mahkemesine tevdi edebilir*” denilmektedir (TBMM, ZC. C. 15, D. 2, G. 69, s. 131).

Takrir-i Sükûn Kanunu’nun yürürlüğe girmesinin ardından çok sayıda basın kuruluşu kapatılmıştır. Bunların arasında Milli Mücadele döneminde halkı aydınlatma vazifesi görmüş birçok dergi de bulunmaktadır. Mehmet Akif Ersoy ve Eşref Edib Fergan tarafından kurulan Sebilürreşad da bunlardan birisidir. Bu çalışmaya konu edilen Sebilürreşad, ancak 1948 yılında yeniden yayımına başlayabilmiştir.

İlk Matbuat Kanunu 1931’de çıkarılmıştır. 1938’de bu kanunda yapılan değişiklikle basın organı kurmak daha da ağırlaştırılmıştır. Ayrıca Basın Birliği kurularak gazetecilik yapmak hükümetin denetimi altındaki basın birliğine üye kabul edilmek şartına bağlanmıştır (Özgen, 1988: s. 116).

Aslında 1924 anayasasında basın özgürlüğüne açıkça yer verilmiş, 77 maddede Anayasal güvenceye bağlanmıştır. Söz konusu maddede “*matbuat kanun dairesinde serbesttir ve neşredilmeden evvel teftiş ve muayeneye tabi değildir*” denilmektedir. Ancak gerek Takrir-i Sükûn Kanunu gerekse sonraki yıllarda çıkarılan basına dair diğer kanunlar basına ciddi bir müdahale oluşturmuştur. Basın özgürlüğüne özellikle dünyanın diğer bölgeleri ile ilgili haberlere yönelik en büyük darbe 20 Temmuz 1940 tarihinde basın kuruluşlarına gönderilen bir başbakanlık genelgesi olmuştur. Başbakan Refik Saydam

imzası ile gönderilen direktif şu hususları genelgesi olmuştur. Başbakan Refik Saydam imzası ile gönderilen direktif şu hususları içermektedir:

- Gazetelerde büyük manşetler yalnızca iç haberler için kullanılacaktır, dış haberler tek sütuna dizilecek ve bunlara 24 puntodan büyük başlık atılmayacaktır.
- Gazetelerde Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün ve Anadolu Ajansı'nın vereceği dış haberlerden başka hiçbir haber yayınlanamayacaktır.
- Türk rejiminden ve bu rejimin ideolojisinden gayrı, velev ki fikri tetkik namı altında olsa da diğer rejim ve o ideolojilere ait yayın yapılmayacaktır.

Görüldüğü üzere tek parti döneminde basının üzerinde büyük baskılar bulunmaktadır, özellikle dış haberler konusunda bu baskılar daha ciddi hissedilmektedir. Bu baskılar tek partili hayattan çok partili sisteme geçilen 1946'ya kadar sıkı bir şekilde devam etmiştir. Bu devirde azınlık grupların yanında muhafazakar ve İslamcılar dergi ve gazete çıkaramamıştır. İslamcı ve muhafazakar entelektüeller ancak 1946'dan itibaren İstanbul merkezli bazı dergiler yayınlatabilmişlerdir. İlerleyen bölümlerde isimlerine ve içeriklerine değinilecek bu dergilerde ilmihal bilgileri, peygamberlerin hayatı, dini bilgiler, Kur'an-ı Kerim meali ve tefsir gibi konulara yer verilmiş, bir kısmında güncel siyasi meselelere de değinilmiştir. Çok az bir kısmı ise dünyadan özellikle İslam aleminden haberlere de geniş yer ayırmıştır.

Basın özgürlüğü, insanların haber alma ihtiyacının karşılanması için zaruridir. Yönetimler, insanların dünyada meydana gelen olaylardan haberdar olmalarını engellemek adına basın özgürlüğünü sınırlandırdığında halk nezdinde meşruiyetlerini bir süre sonra kaybederler. Çünkü insanlar sınırlandırmalardan ve yasaklardan hazzetmezler.

Günümüzde iletişim teknolojilerinin de gelişmesiyle insanların haber alma hakkının elinden alınması ve basın özgürlüğünün kısıtlanması bir yere kadar mümkün olabilmektedir. Özellikle internet teknolojisi sayesinde insanlar artık yasaklansa da habere ulaşabilmektedir. Yasaklanan haber sitelerine VPN aracılığı ile kolayca girilebilmektedir. Bu çerçevede 2014'te Twitter isimli sosyal medya sitesinin yasaklanması üzerine o dönem Cumhurbaşkanlığı görevini yürüten Abdullah Gül, VPN

aracılığıyla Twitter'a girerek "sosyal medya platformlarının tamamen kapatılması tasvip edilemeyeceğini" ifade etmiştir (T24.com.tr, 2014).

Günümüzde özgürlüklerin kısıtlanması daha komplike olsa da 2000'lerden önce internetin olmadığı dönemlerde basın özgürlüğünün kısıtlanması oldukça basit olmuştur. Özellikle televizyonların ve radyonun olmadığı, insanların sadece gazete ve dergilerden haber alabildiği 1920'li, 30'lu ve 40'lı yıllarda hükümet, çıkardığı bir genelgeyle basın organlarının istediği haberleri vermesini engelleyebilmiştir.

İnsanların haberleri istediği şekil ve formatta alması önemlidir. İnsanlar, hayat görüşüne uygun gördükleri yayın organlarını takip ederek haber almayı kendileri için daha konforlu görmektedirler. Yayın organları da bu gerçeğin farkında olduklarından kendileri için bir hedef kitle seçmekte ve yayınladıkları haberleri o kitlenin görüşüne uygun vererek o kesim tarafından sürekli sahiplenmeyi tercih etmektedir. Günümüzde aynı medya kuruluşu bünyesinde farklı kesimlere hitap eden gazeteler çıkmakta ya da TV kanalları bulunmaktadır. Bu şekilde okuyucular ve izleyiciler kendisine uygun bir yayın organı bulurken medya kuruluşları da farklı kesimler üzerinden kazanç sağlamaktadır. İnsanlar kendi düşünce dünyasına yakın medya kuruluşları tarafından verilen haberleri daha inandırıcı bulmakta ve ideolojisine uygun bir süzgeçten geçen yayınları daha çok önemsemektedir.

Ancak İslamcı ve muhafazakar kesim uzun sayılacak bir süre kendilerini ifade eden bir basın organından uzak kalmıştır. Cumhuriyetin kurulmasından sonra uzun yıllar din eğitiminin de önüne engeller konulmuş, Tevhid-i Tedrisat Kanunuyla tek tip eğitime geçilerek modern eğitim verilmiştir. Bu süreçte muhafazakar kesimler çocuklarına evde dini eğitim vermeye çalışmış, uzun yıllar sonra sınırlı da olsa açılan imam hatip okullarında dini eğitim verilebilmiştir.

İslamcı ve muhafazakar kesimler, tek parti iktidarı döneminde basına uygulanan engellemeler nedeniyle istedikleri gibi gazete ve dergi de çıkaramamışlardır. 1946'da çok partili siyasi hayata geçişle başlayan kısmi özgürlük ortamında ilk İslamcı dergiler kurulabilmiştir. Bu dergilerde siyasi konulardan ziyade ilmiyal, imanin esasları, İslam'ın şartları gibi konuların peygamberlerin hayatlarına ve dini hikayelere yer verilmiştir. Bu durum, o günün muhafazakar insanların ihtiyaçlarından kaynaklanmaktadır.

Çalışmada 1946'dan itibaren oluşan serbestlik ortamından istifade edilerek yayımlanan İslamcı dergilerde İslam dünyasının görünümü incelenecektir. Yayımlanan dergilerden dış haberlere en çok yer veren Selamet ve Sebilürreşad dergileri seçilerek çalışmaya konu edilmiştir. Bu dergiler, İslam dünyasına dair yayınladıkları haber ve analizleriyle diğer dergilerden farklılaşmaktadır. Dergilerin büyük çoğunluğu temel dini bilgiler, ilmihal, siyer gibi konulara ağırlık verirken Sebilürreşad ve Selamet bu konuların yanında dünyaya, özellikle İslam alemine dair haber ve analizleriyle de öne çıkmaktadır.

Bu dergilerin seçilmesinin bir diğer sebebi de iki dergiyi çıkaran isimlerin Osmanlı'nın son döneminde yayınlanan ve Cumhuriyetin kuruluşundan sonra Takrir-i Sükûn Kanunuyla yayını sonlandırılan Sebilürreşad dergisinin yazarları arasında yer almasıdır. Selamet dergisinin kurucusu Ömer Rıza Doğrul, kendi dergisiyle eş zamanlı çıkan Sebilürreşad'da da zaman zaman yazılar yayınlamaktadır. İki dergi de, Mehmet Akif, Babanzade Ahmed Naim gibi son dönem Osmanlı İslamcılarının önemli isimleri tarafından çıkarılan Sebilürreşad'ın devamı olduklarını savunmaktadır.

Çalışmada ilk olarak Cumhuriyetin ilk yıllarında basın özgürlüğünün genel durumuna bakılacaktır. Sonraki bölümde çalışmaya esas alınan dergilere (Sebilürreşad ve Selamet) neden İslamcı denildiğinin daha iyi anlaşılması için İslamcılık ve muhafazakarlık kavramları incelenecektir. Ardından 1946'dan itibaren çıkan ilk İslamcı ve muhafazakar dergilere değinilerek Sebilürreşad ve Selamet dergilerindeki İslam dünyasına dair haber ve makaleler analiz edilecektir. Selamet dergisinin tüm sayıları, (1947 – 1950 arasında 105 sayı yayınlanmıştır) 1948 - 1966 arasında yayınlanan Sebilürreşad'ın ise 1950'ye kadar yayınlanan ilk 70 sayısı incelemeye konu edilmiştir. Çalışma, tek parti iktidarının yapılan ilk serbest seçimlerle sona ermesi sebebiyle 1950 ile sınırlandırılmış, dergilerin bu tarihten sonra çıkan sayıları incelemeye konu edilmemiştir.

Çalışmada dergilerde yer alan İslam dünyasına dair haber ve makaleler, dil üslup açısından incelenerek o dönemin İslamcı entelektüellerinin İslam dünyasına ve dünyadaki diğer Müslüman halklara nasıl baktığı anlaşılmaya çalışılmıştır.

2. İSLAMCILIK ve MUHAFAZAKARLIK

Çalışmada tek parti iktidarının son döneminde yayınlanan İslamcı ve muhafazakar dergilerde çıkan İslam dünyasına dair haber ve makaleler ele alınmaktadır. İncelemeye geçmeden önce İslamcılık ve muhafazakarlık kavramlarına bakmak konunun daha iyi anlaşılması için yerinde olacaktır.

2.1 İslamcılık

İslamcılık düşüncesi, Osmanlı'nın son döneminde devletin dağılmasını engellemek adına dönemindeki klasik hareketlerden fikri temelleri ve siyasi fikirleri itibariyle ayrıışan modern bir yaklaşım olarak ortaya çıkmıştır. Osmanlı döneminde devleti kurtarmak amacıyla kurulmuş bir hareket iken Cumhuriyetin kurulması ile hakim olan rejime karşı bir var olma mücadelesine dönüşmüştür. (Şentürk:2019, s.20) Bir tanıma göre İslamcılık İslam'ın temel kaynaklarına dönerek zamanın gereklerine göre yeniden yorumlanmasını ve İslam'a uymayan güçlerle mücadeleyi amaçlayan bir harekettir (Akdoğan:2000, s.311).

İslamcı akımlar, Osmanlı'nın yıkılma sürecinde ortaya çıkmış ve devleti kurtarmayı amaçlayan akımlardan birisidir. Aynı dönemlerde ortaya çıkan diğer akımlar ise milliyetçilik ve Osmanlıcılıktır. Yusuf Akçura bu akımları Üç Tarzı Siyaset başlıklı kitabında değerlendirmektedir.

İslamcılık akımı, İslam dünyasının Batı karşısında düştüğü zor durum sonrasında ortaya çıkmıştır. Bu durumdan rahatsız olan Müslüman aydınlar Fransız devrimi sonrasında şekillenen özgürlük, demokrasi, millet hakimiyeti gibi kavramlara İslam inancı içerisinde çözüm üretmeye başlamışlardır (Şentürk:2019, s.25). O dönem yaygınlaşmaya başlayan basın organları (gazete ve dergiler) üzerinden bu kavramlar tartışılmış ve ciddi polemikler yaşanmıştır.

İsmail Kara, İslamcılığı XIX ve XX. yüzyıllarda İslam'ı bir bütün olarak yeniden hayata hakim kılarak akılcı bir yöntemle İslam alemini Batı sömürsünden, istibdattan, hurafelerden kurtarmayı, Müslümanları kalkındırmayı amaçlayan aktivist ve modernist bir akım olarak değerlendirmektedir (Kara:1986 s.XV).

Cihan Aktaş da İslamcılık, modern dünyada dini bir hayat yaşama, bu hayata ilişkin sorular sorma, bu hayat bağlamında karşılaşılabilecek sorulara cevap verecek bir donanıma sahip olma kaygısının oluşturduğu bir dalganın veya hareketin adıdır.” ifadeleriyle İslamcılığı tanımlamaktadır (Aktaş:2007, s.VIII).

Kara'ya göre İslamcılık Mısır'da Cemaleddin Afgani ve Muhammed Abduh; Hindistan'da Seyyid Emir Ali, Seyyid Ahmed Han; Türkiye'de ise Sebilürreşad, Beyanül Hak ve Volkan gibi dergilerin etrafında kümelenen kişilerin öncülüğünde gelişmiştir (Kara:1986, s.XV).

Bulaç İslamcılığın “19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren epistemolojik, ahlaki, toplumsal ve siyasi akımlar koleksiyonu şeklinde ortaya çıkmış” bir akım olduğunu savunmaktadır. Kemal Karpat İslamcılık ifadesini pan-İslamcılık kavramıyla karşılayarak modern ve ilerici bir hareket olduğunu vurgulamaktadır (Karpat:2005, s.28)

Bu tanımlardan yola çıkarak İslamcılık akımının İslam'ın manevi, ahlaki ve kültürel değerlerine uygun bir dünya kurulmasını, İslam'ın siyasetten hukuka, eğitimden ahlaka hayatın her alanında hakim olmasını hedeflediği söylenebilecektir. Osmanlı döneminde Müslümanların Batı karşısında gerilemesini durdurmak için ortaya çıkan İslamcılık Türkiye'de Cumhuriyetten sonra ise Müslümanların Batılılaşmaya karşı kendi değerleriyle var olmayı varlık sebebi saymıştır.

İslamcılık, temel sorunlara çözüm olarak kalkınmayı, sömürü ve istibdattan kurtulmayı, dayanışma ve cihad ruhunu göstermektedir. Müslümanların birleşmesini, kalkınmasını ve uyanmasını öncelemektedir. Batının teknolojik gelişmesine tepki olarak doğsa da onu geçmeyi hedefleyen bir modern harekettir.

Akif Emre'ye göre İslamcılığın en belirgin vasfı muhalif tutum ile ulus devlet sınırını da aşan bir ümmet anlayışına sahip olmasıdır. Ona göre İslamcılığın alameti farikası muhalif/alternatif olmak ve ümmet bilincidir (Emre, 2017: s.21).

İslamcılık akımının ne zaman başladığına dair farklı görüşler bulunmaktadır. Sadık Albayrak, Kuleli Vakası da denilen Fedailer Cemiyeti isimli gizli teşkilatın darbe girişimini ilk İttihad-ı İslam teşebbüsü dolayısıyla İslamcılığın ilk hareketi olarak değerlendirmektedir (Albayrak:1989, s.74). Yusuf Akçura ve Mümtaz'er Türköne, Yeni Osmanlılar'ın içerisinde de İslamcı eğilimler olduğunu savunarak İslamcılık akımını buradan başlatmaktadır (Türköne:2003, Akçura:2008).

Bir başka görüş ise İslamcılık akımını II. Meşrutiyet ile tarihlendirmektedir. Bu dönem, en fazla İslamcı aydının olduğu dönemdir. Said Nursi, Mehmet Akif, Said Halim Paşa, Filibeli Ahmed Hilmi, Muhammed Hamdi Yazır, Babanzade Ahmed Naim bunların başlıcalarıdır. Bu dönemde Volkan, Sebilürreşad, Beyanül Hak ve Volkan gibi İslamcı dergiler de yayımlanmıştır.

Son görüş ise İslamcılık akımının başlangıcı olarak Abdülhamid dönemini esas almaktadır. Bu görüşe göre Abdülhamid'in siyasi fikirleri İslamcılık olarak değerlendirilmektedir. Abdülhamid dış politikada İslam birliğini savunarak ilk İslamcılardan biri olmuştur.

2.2 Muhafazakarlık

Muhafazakârlık modernleşmeye karşı ortaya çıkan tarihsel bir durum olarak tanımlanmaktadır. Muhafazakarlık, koruma ve muhafaza etme anlamına gelmektedir. İngilizce karşılığı “Conservatism” olup Latince “conservare”den türetilmiştir (Bengül Güngörmez:2004, s.12).

İlk olarak Fransa'da ortaya çıkan kavram, tepkisellik, tutuculuk ve “yeni olana karşı çıkmak” şeklinde tanımlanmıştır. Fransa'da ortaya çıkan muhafazakarlık, kilise yanlısıdır ve monarşiyi desteklemektedir. İngiltere ve ABD'de gelişen muhafazakarlık ise Anglo-Sakson felsefenin etkisinde kalmış, demokrasi ve kapitalizmle barışıktır (Bora:2012 s.62).

Muhafazakarlık değişime şüphe ile bakmaktadır, başlıca özelliği budur. Bu yönüyle İşlamlıktan ayrılmaktadır. Ancak farklı muhafazakarlık türleri arasında yer alan kültürel ve dini muhafazakarlık sebebiyle Müřlúmanlar ve İşlamlılar muhafazakar olarak da değerlendirilmektedir. Kültürel muhafazakarlık toplumun kültürel değerlerinin hayatı daha fazla şekillendirmesi gerektiğini savunmaktadır. Ahlaki değerlere zarar verdiği inancıyla liberalim ve Marksist düşünceye karşı çıkmaktadır.

Dini muhafazakarlık ise toplumun ahlaki ve dini kodlar üzerinden sürdürölmesini savunmaktadır. Bu yönüyle de İşlamlılık ve İşlamlılar muhafazakar olarak değerlendirilmektedir. Türkiye’de İşlamlı yönü de olan ve milli görüş partileri (Milli Nizam Partisi, Milli Selamet Partisi, Refah Partisi, Fazilet Partisi ve Saadet Partisi) muhafazakar olarak görölmektedir. Fazilet Partisi’nin kapatılmasından sonra kurulan iki partiden biri olan Adalet ve Kalkınma Partisi (AK Parti) ise bizzat kendisini “muhafazakar-demokrat” olarak nitelendirmiştir (AK Parti: 2015, s.4)

Türkiye’de İşlamlılar ve muhafazakarlar Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren Batılılaşma hareketleri karşısında değerleriyle var olma mücadelesi vermişlerdir. Tek Parti iktidarının sıkı denetimleri ve baskıcı politikaları sebebiyle uzunca bir süre kendi basın organlarını kuramamışlardır. Bu dönemde dini hayata yönelik baskılar nedeniyle sıkıntılar yaşamışlardır. Ancak çok partili hayata geçişle birlikte oluşan kısmi serbestlik ortamıyla kendi dergilerini kurabilmişler ve dini faaliyetlerini sürdürebilmişlerdir. Muhafazakarlık ve İşlamlılığın aynı kaderi yaşaması ve İşlamlılığın farklı tanımlamaları sebebiyle Türkiye’de muhafazakarlık ve İşlamlılık iç içe geçmiş durumdadır. Bu sebeple İşlamlılar muhafazakar olarak, muhafazakarlar ise İşlamlı olarak tanımlanabildiği gibi İşlamlılık yerine muhafazakarlık, muhafazakarlık yerine de İşlamlılık ifadesi kullanılabilmektedir. Bu çalışmada da keskin bir ayırma gidilmemiştir. Çünkü incelemeye esas alınan Sebilürreşad ve Selamet dergileri de hem muhafazakar hem de İşlamlı izler taşımaktadır.

Gelecek bölümde Türkiye’de tek parti iktidarı döneminde dini hayata yönelik baskılar ve basın özgürlüğü ele alınacaktır.

3. TEK PARTİ DÖNEMİNDE DİNİ HAYATA YÖNELİK BASKILAR ve BASIN ÖZGÜRLÜĞÜ

3.1 Laiklik ve Dini Hayata Yönelik Baskılar

Cumhuriyetin ilk yıllarında, tek parti iktidarı boyunca devletin resmi ideolojisi Kemalizm olmuştur. Kemalizmin fikri arka planında ise pozitivist bir dünya görüşü bulunmaktadır. Osmanlı'nın son döneminde birçok aydın, toplumun çöküşünün temelinde din olduğunu savunarak seküler ve pozitivist bir dünya görüşünün hakim olması gerektiği iddiasını öne sürmüşlerdir. Cumhuriyet'in kurulmasının hemen ardından pozitivist ve seküler görüş benimsenmiş, 1924 Anayasasında var olan devletin dininin İslam olduğuna ait düzenleme 1928'te çıkarılmıştır. 1937'de ise yapılan anayasal değişiklikle devletin laik olduğu görüşü benimsenmiştir.

Laikliğin etimolojik geçmişine bakıldığında Fransızca “laïc” kelimesinden Türkçeye geçtiği görülecektir (Gözler, 2010: s. 64). Önceleri kilise yöneticileri ve din adamları dışında kalan herkese laik denilirken zamanla dini olmayan şey, fikir, müessese, sistem, prensip” anlamını kazanmıştır (Başgil, 1996: s.163). Laiklik kelimesinin Türkçeye geçişinin önlenmesi için Ziya Gökalp'in “ladini”, Ahmet İzzet Paşa'nın “laruhbani”, Ubeydullah Efendi'nin ise “iş hükümeti” ifadelerini önerdikleri belirtilmektedir (Ozankaya, 1993: s.80).

Laikliğin yerine kullanılan seküler ifadesi resmi belge ve kurumlarda kullanılmasa da zaman zaman bazı yazarlar bu kelimeyi de tercih etmektedir. Sekülerizm Katolik inancına karşı ortaya çıkan Protestanlığın etkili olduğu ülkelerde toplumsal hayattan dinin etkisinin azalmasını anlatan bir kavramdır. Laiklik günümüzde “din ve devlet işlerinin birbirinden kesin olarak ayrılması” şeklinde tanımlanmaktadır (Cangızbay, 2006: s. 63).

Türkiye'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal'in 1938'de ölmesinden hemen sonraki gün, 11 Kasım 1938'de İsmet İnönü Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) Meclis Grubunda yapılan toplantıda cumhurbaşkanı seçilmiştir. Toplantıda yapılan “partinin kurucusu ve ebedi başkanının Mustafa Kemal, partinin ancak vefat veya işgöremezlik halinde değişebilecek genel başkanının ise İsmet İnönü olması teklifi kabul

edilmiştir. Böylece “Milli Şef” dönemi başlamıştır (Cumhuriyet Halk Partisi, 1938: s.37.) 10 Mayıs 1946 tarihinde yapılan Cumhuriyet Halk Partisi İkinci Olağanüstü Kurultayı’nda İnönü, bu unvanın kaldırılmasını teklif etmiş, böylece bir dönem kapanmıştır.

Laiklik Türkiye’de belli aşamalarla uygulanmaya başlamıştır. Bu çerçevede önce halifelik lağvedilmiş, ardından Anayasadan Devletin dininin İslam olduğuna dair düzenleme kaldırılmıştır. Süreç içerisinde tarikatların yasaklanması, tekke ve zaviyelerin kapatılması, Ezanın Türkçe okutulmaya başlanması, İslam hukukunun kaldırılarak yeni ceza hukuku ile medeni hukukun kabul edilmesi gibi reformlar yapılmıştır. Bunların ardından Arapça ve Farsça kelimelerin Türkçeden çıkarılarak öztürkçe adı altında dilin sadeleştirilmesi, ağırlık ve uzunluk birimlerinde batılı ölçülerin kabul edilmesi, Latin alfabesine geçiş gibi uygulamalarla da Türkiye’nin Ortadoğu’dan uzaklaşması amaçlanmış, İslam’ın toplum hayatına etkisinin azaltılması hedeflenmiştir (Zürcher, 2005: s.272-273). Tevhid-i Tedrisat kanunuyla da eğitim tek tipleştirilerek özerk dini eğitimin önüne geçilmiştir (Bernard Lewis, 1993: s.410).

Görüldüğü üzere tek parti iktidarı döneminde laiklik ilkesinin uygulanması, devlet yönetiminin dini esaslardan ayrı yürütülmesi ile sınırlı kalmamış, toplumun da İslam’dan uzaklaşmasına sebep olmuş ve halka bu yönde baskılar yapılmıştır.

3.2 Tek Parti Döneminde Basın Özgürlüğü

Cumhuriyetin kurulmasının ardından ülke uzun süre tek parti ile yönetilmiştir. Çok partili hayata geçişle ilgili bazı denemeler yapılmışsa da başarılı sonuç vermemesi üzerine tek parti iktidarı fiilen 1950’ye kadar devam etmiştir. Tek parti iktidarı döneminde basına özgür yayın yapabilecek imkanlar tanınmamıştır. Mustafa Kemal de 1 Aralık 1921’deki bir konuşmasında kurdukları hükümetin demokratik olmadığını, hiçbir kategoriye girmediğini söylemiştir (Gevgili, 1990: s.13). Mustafa Kemal’in 1930’da Serbest Cumhuriyet Fırkası’nın kurulması için Ali Fethi Okyar ile görüşürken “Bugünkü manzaramız aşağı yukarı bir diktatör manzarasıdır. Vakıa bir meclis vardır. Fakat dahilde ve hariçte bize diktatör nazarıyla bakıyorlar. Geçen sene Ankara’yı ziyaret eden Alman

yazarlarından Emil Ludwig idare şeklimiz hakkında tuhaf sualler sormuş ve diktatörlüğümüze hükmederek geri dönmüş ve bu kanaatini da yazmıştır” ifadelerini kullanmaktadır (Okyar, 2019: s.19).

Tek parti iktidarı döneminde basına kısıtlama getiren ilk önemli adım Takrir-i Sükûn Kanunu’dur. Bu kanunun birinci maddesinde “İrtica ve isyana ve memleketin nizamı içtimaisini ve huzur ve sükûnunu ve emniyet ve asayişini ihlale bais bilumum teşkilat ve tahrikat ve teşvikat ve teşebbusat ve neşriyatı Hükümet, Reisicumhurun tasdiki ile resen ve idareten men’e mezundur. İşbu ef’al erbabını Hükümet İstiklal Mahkemesine tevdi edebilir” denilmektedir. Bu madde basın özgürlüğünü tamamen ortadan kaldırırken hükümete gazete ve dergileri mahkeme kararı olmadan kapatma yetkisi de vermektedir (İçel, 1985: s.30). Nitekim bu kanundan sonra çok sayıda yayın organı kapatılmıştır. Çalışmada ele alınan Sebilürreşad da bu tarihte kapatılmış, 1946’dan sonra başlayan serbestlik ortamında yeniden yayına başlamıştır.

1931 tarihli Matbuat Kanunu da çok ağır şartlar getirmektedir. Kanunun 50’nci maddesi şu şekildedir:

“Memleketin umumi siyasetine dokunacak neşriyattan dolayı İcra Vekilleri Heyeti kararıyla gazete veya mecmuanın neşrine devam edenler hakkında 18. madde hükmü tatbik edilir. Bu suretle kapatılan bir gazetenin mesulleri tatil müddetinde başka bir isim ile gazete çıkaramazlar.” (RG, 8 Ağustos 1931)

Burada çok muğlak bir ifade olan “umumi siyasete dokunmak” ifadesi sebebiyle bakanlar kurulu aynı kanunun 18’inci maddesine dayanarak gazete ve dergileri kapatabilecektir. (İçel, 1985: 30)

Kanunun 51’inci maddesi ise yurtdışından gazete getirmeyi sınırlandırmaktadır. İlgili madde şu şekildedir:

“Yabancı bir memlekette çıkan bir gazete veya mecmuanın Türkiye’ye sokulması ve dağıtılması İcra Vekilleri Heyet kararı le menolunabilir. Dağıtılan nüshalar karardan evvel, İcra Vekilleri Heyetinden müstacelen karar alınmak üzere Dâhiliye Vekilinin emri ile toplattırılabilir. Menolunmuş gazeteleri memnuiyeti bilerek Türkiye’ye sokan ve dağıtanlardan 300 liraya kadar ağır para cezası alınır” (RG, 8 Ağustos 1931).

Matbuat Kanunu ile Türkiye’de basın özgürlüğü ortadan kalkmış, kanunun yürürlüğe girmesinin ardından çok sayıda gazete kapatılmıştır.

Türkiye’de basın özgürlüğüne vurulan en büyük darbelerden birisi de Basın Birliği Kanunu olmuştur. 14 Temmuz 1938’de yürürlüğe giren Türk Basın Birliği Kanunu ile gazetecilerin birliğe üye olması mecburi hale getirilmiştir. Birliğe üye olmayanlara gazetecilik yapma yetkisi verilmemektedir. Kanunun ikinci maddesi bu konuyu şu şekilde düzenlemektedir:

“Birliğin kanunî azasını teşkil eden kimseler, birlik dışında gazetecilik mesleğini icra edemezler. Bir gazete veya mecmuanın intişara başlamasından itibaren en çok bir ay içinde bu gazete veya mecmuanın sahipleriyle burada çalışan ve birinci maddede yazılı vasıf ve şartları haiz bulunan diğer gazeteciler birliğe yazılmak için müracaat etmeye mecburdurlar. Bu mecburiyete riayet etmeyenler, birliğe kaydoluncaya kadar o yerin en büyük mülkiye âmirinin emriyle mesleklerini icradan menedilirler” (RG, 14 Temmuz 1938).

Kanunun 5’inci maddesi birliğin amacını düzenlemektedir. Buna göre birliğin amacı basın mensuplarının menfaatlerini müdafaa ve temin etmek, mesleğin vakar ve şerefini korumaktır. Birlik gazetecilik mektepleri ve meslek kursları açacak, uluslararası temaslar kuracaktır. Bir başka amaç ise basını milli maksatlar karşısında uyanık ve toplu halde bulundurmak, cumhuriyetin menfaatlerine hadim kılmaktır (RG, (14 Temmuz 1938).

1938’den 1946’ya kadar devam eden, İsmet İnönü’nün Cumhurbaşkanlığı dönemi için kullanılan Milli Şef dönemi basın özgürlüğü adına en zorlu dönemler olmuştur. Bu süreçte hükümet hangi haberlerin yayınlanacağına, haberlerde hangi resimlerin kullanılacağına ve haberlerin başlıklarının puntosuna dahi müdahale etmiştir. Bu dönemde basın tamamen hükümetin kontrolünde ve denetiminde olmuştur. İnönü haberlerinin büyük puntolarla ve manşetten verilmesi zorunluluğu basın özgürlüğünün ne kadar kısıtlandığının göstergesidir.

Tek Parti iktidarı 25 Mayıs 1940’ta Örfi İdare Kanunu çıkararak sıkıyönetim ilan etmiştir. Çıkarılan kanunda Sıkıyönetim Komutanlığı’na basınla ilgili yetkiler de tanınmaktadır. Kanunun 3’üncü maddesinde komutanlığın gazete, kitap gibi yayınların

basımını veya ithalini yasaklayabileceği, matbaaları kapatabileceği ve basına, mektuplara ve telgraflara sansür uygulayabileceği belirtilmektedir (RG, 25 Mayıs 1940)

Tek parti iktidarı döneminde basın özgürlüğünün önündeki engellerden birisi de 20 Temmuz 1940 tarihinde basın kuruluşlarına gönderilen bir başbakanlık genelgesi olmuştur. Başbakan Refik Saydam imzası ile gönderilen direktif şu hususları içermektedir:

- Gazetelerde büyük manşetler yalnızca iç haberler için kullanılacaktır, dış haberler tek sütuna dizilecek ve bunlara 24 puntodan büyük başlık atılmayacaktır.
- Gazetelerde Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün ve Anadolu Ajansı'nın vereceği dış haberlerden başka hiçbir haber yayınlanamayacaktır.
- Türk rejiminden ve bu rejimin ideolojisinden gayrı, velev ki fikri tetkik namı altında olsa da diğer rejim ve o ideolojilere ait yayın yapılmayacaktır.

Dâhiliye Vekaleti Matbuat Umum Müdürü Vedat Nedim Tor adıyla 1943'te yayınlanan yazı serbest basının yanısıra İslamcı basının nasıl engellendiğini göstermektedir. Yazıda “Bizler ne şekil ve ne surette olursa olsun memleket dâhilinde dini bir neşriyat ile dini bir atmosfer oluşturulmasına ve gençlik için dini bir zihniyet fideliği vücuda getirilmesine taraftar değiliz” (Başgil, 2016: 6) denilmektedir.

Cumhuriyet Başyazarı Nadir Nadi'nin söyledikleri, dönemin basın özgürlüğünün ne durumda olduğunu göstermesi açısından önemlidir:

“Millî Şef'e, hükümete ve CHP'ye dil uzatmak yasaktı. Hükümetin genel tutumu hiçbir şekilde tenkit edilemezdi. Bu itibarla gazeteler daha ziyade dünya politikası üzerinde durmaya önem veriyorlardı. Gazetelerimiz, genel tutumlarını hükümet direktiflerine göre ayarlamak durumunda idiler. Bizim hükümet de Batı demokrasilerine oldukça bir yakınlık göstermekle beraber, Ruslara ve faşistlere karşı açıkça cephe almaktan çekiniyordu.” (Nadi, 1965: s.24)

Belirtilen dönemde meclis çatısı altında çok sayıda gazeteci milletvekili de bulunmaktadır. Falih Rıfkı Atay, Yunus Nadi, Asım Us ve kardeşi Hakkı Tarık Us, Necmettin Sadak bunlardan bazılarıdır. Ancak bu isimler, gazeteciliğe devam etmelerine

rağmen basına yönelik uygulanan baskılara tepki göstermemiş, basın özgürlüğünü gündeme getirmemeyi tercih etmişlerdir.

1940'lerden itibaren başlayan ekonomik kriz hükümetin basını kontrol etmesini zorlaştırmış, baskılara rağmen basında muhalif sesler çıkmıştır. Bu da toplumsal bir muhalefete dönüşmüş ve 1946'da çok partili siyasi hayata geçme kararı alınmasına sebep olmuştur (Oktay, 1987, s.45).

Türkiye, 21 Temmuz 1946 seçimlerine çok partili olarak girse de seçim sonuçları CHP'nin sandıklara müdahalesi ve açık oy-gizli tasnif sistemi nedeniyle daima tartışılmış ve şaibeli olarak değerlendirilmiştir. Seçimlerde yeni kurulan Demokrat Parti 61, CHP 397, bağımsızlar ise 7 milletvekili kazanmıştır. Bu tarihten sonra mecliste ilk defa bir muhalif grubun teşekkül etmesi sebebiyle hem dini hayattaki serbestlikte hem de basın özgürlüğünde kısmi iyileşmeler olmuştur. Bu tarihten sonra muhafazakar ve İslamcı kesimler de dergi çıkarmaya başlamışlardır.

Bir sonraki bölümde 1946'dan sonra oluşan kısmi serbestlik ortamında yayınlanmaya başlayan İslamcı ve muhafazakar dergiler incelenecektir.

4. SELAMET VE SEBİLÜRREŞAD’LA AYNİ DÖNEMDE ÇIKAN İSLAMCI DERGİLER

Önceki bölümlerde İslamcılık’tan söz edilerek Osmanlı’nın son dönemlerinde ortaya çıkan ve kötü gidişatı engellemeye yönelen modern bir fikir akımı olduğundan söz edilmiştir. Bu dönemde Osmanlı’da ilk basın yayın organları da doğmuştur. İlk İslamcı dergilerden Volkan ve Sebilürreşad da bu dönemlerde yayımlanmıştır. Bu sebeple İslamcılık fikrinin dergiler etrafında şekillendiğini söylemek mümkün olacaktır. Bu dergilerde dönemin İslamcı düşüncesinin gündemleri müzakere edilmiş ve bu düşüncenin geleceğe taşınması, yok olmaması sağlanmıştır.

İlk İslamcı dergiler II. Meşrutiyet döneminde yayımlanmaya başlamıştır. Sırat-ı Müstakim daha sonra Sebilürreşad adını alarak ilk ve en etkili İslamcı dergi olmuştur. 1925’e kadar yayınıni sürdürmüş, bu tarihte kapatılmıştır. 1925-1943 tarihleri arası İslamcılık düşüncesinin baskılar sonucu yasaklandığı ve geri planda kaldığı bir dönem olmuştur. Bu tarihte çıkan İslamcı bir yayın bulunmamaktadır.

İsmail Kara, 1945’e kadar sosyal bir vaka olarak değerlendirilebilecek bir dini yayıncılıktan söz etmenin mümkün olmadığını (Kara, 1985: 154) söylese de Hareket ve Büyük Doğu bu tarihten iki yıl önce yayınlanmaya başlamıştır.

İslamcı düşünce için 1943 – 1960 arası dönem çok verimli olmuştur. Çok sayıda İslamcı dergi bu dönemde yayınlanmaya başlamıştır. Yayımlanan dergilerin isimleri de dini referanslıdır.

Bu bölümde çalışmada incelenen Sebilürreşad ve Selamet dergileriyle aynı dönemde yayımlanan İslamcı dergiler ele alınacaktır. Tek parti dönemi boyunca medya organlarında da tek seslilik hakim olmuştur. Bu dönemde çok yoğun bir sansür ve denetim söz konusudur. Ancak 1946’dan itibaren çok partili hayata geçilmesiyle birçok alanda önemli ölçüde serbestlik başlamış, bu dönemden itibaren İslamcı ve muhafazakar aydınlar da dergiler çıkarmaya başlamışlardır.

Tek parti iktidarı döneminin sonunda çok partili hayata geçiş kararı alınmasıyla yayımlanan dergilerin neredeyse tamamında siyasi konulara girilmemiş, daha çok İslami

ve ahlaki bilgiler verilmiş, ibadetlerin nasıl yapılacağı gösterilmiş ve Kur'an-ı Kerim derslerine yer verilmiştir.

Bu dönemde çıkan dergilerde İslam dünyasına dair haber ve makalelerin azlığı, bazı dergilerde ise hiç olmaması dikkat çekmektedir. Tek parti döneminde İslamcı ve muhafazakar gazeteci-yazarlar tarafından çıkarılan belli başlı dergiler şu şekilde sıralanabilir:

4.1 Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası

Düzenli ve süreli olarak yayınlanan bilinen ilk dini içerikli dergi, Darülfünun İlahiyat Fakültesi Mecmuası'dır. 1925 yılında yayın hayatında başlayan bu dergi, 1933 yılında yapılan üniversite reformuna kadar yayınıni sürdürmüştür. İlk 10 sayısı eski alfabe ile, harf devriminden sonraki sayıları ise Latin alfabesi ile basılmıştır. Dergide dinî, tarihî, sosyal ve felsefî problemlere dair akademik ve ilmî içerikli makaleler yer almıştır.

4.2 Hareket Dergisi

Muhafazakar aydınlar tarafından çıkarılan ve herhangi bir kuruma bağlı olmayan ilk dergi Hareket dergisidir. Hareket, sağ muhafazakar entelektüellerden Nurettin Topçu tarafından (d.1909-ö.1975) 1939'da kurulmuş ve 1982 tarihine kadar aralıklarla yayınlanmıştır. Dergi, Topçu'nun fikirleri ve çalışmaları ile şekil kazanmış, yayın politikası bu şekilde belirlenmiştir. Basın hürriyetinin sınırlı olduğu tek parti döneminde din, milliyetçilik, tasavvuf alanlarında resmi görüşün dışında makalelere yer vermesi sebebiyle önemli bir yayındır. Derginin ilk dönemlerinde Topçu'nun yanısıra Mehmet Kaplan, Hilmi Ziya Ülken ve Ali Fuad Başgil gibi yazarların da makaleleri bulunmaktadır.

4.3 Büyük Doğu

Necip Fazıl Kısakürek tarafından 17 Eylül 1943'te yayımına başlanan Büyük Doğu, aralıklarla 1978'e kadar çıkmaya devam etmiş ve 512 sayı yayımlanmıştır. Necip Fazıl ile özdeşleşen dergide siyaset, sanat, edebiyat ve din gibi konularda yazılar yer almıştır. Dergide farklı zamanlarda Peyami Safa, Bedri Rahmi Eyüboğlu, Sait Fak Abasıyanık, Nihal Atsız, Cemil Meriç ve Oktay Akbal gibi farklı isimlerin çalışmaları yayınlanmıştır. Büyük Doğu hem tek parti döneminde hem Demokrat Parti iktidarında muhafazakar camianın sesi olmuş en güçlü dergiler arasında yer almıştır. Soğuk savaş dönemi muhafazakar kesiminin en önemli dış tehdit olarak gördüğü komünizme karşı sert yayınlarıyla öne çıkmıştır.

4.4 Doğan Güneş

"Dini, Müstakil Siyasi, İlmi, Ahlaki Haftalık Gazete" sloganıyla Ağustos 1947-Mart 1948 tarihleri arasında 10 sayı çıkabilmiştir. Batı Felsefesi ile ilgili makalelerin yanısıra dini ve toplumsal meselelere dair yazı ve haberlere yer vermiştir.

4.5 Doğru Yol

23 Nisan 1948'den itibaren 101 sayı yayımlanan dergide basın hürriyetinin gelişmesi ile özellikle çocuklara ve gençlere yönelik ilmiyal, fıkıh ve siyer bilgilerinin yanında Kur'an-ı Kerim derslerine yer vermiştir. "En Doğru Yol Hak Yoludur." sloganını kullanan dergide siyasi meselelere yer verilmezken tarihi bilgiler ve hac hatıraları gibi köşeler dikkat çekmektedir.

4.6 Ehli Sünnet

Abdurrahim Zapsu tarafından 1947-1953 yılları arasında haftalık olarak yayımlanan dergi çocuklara ve gençlere dini bilgiler verirken İslam karşıtı yayınlara da cevap vermiştir. İman, tefsir, fıkıh, ibadet, tasavvuf, İslam tarihi gibi sabit köşeleri bulunmaktadır.

4.7 Hakikat Yolu

1947 – 1949 tarihleri arasında 104 sayılı bir serüveni olan dergi ağırlıklı olarak Şemsettin Yeşil'in yazı ve makalelerine yer vermiştir. Dergide güncel meseleler fıkıh ve tefsir ilimleri penceresinden yorumlanmaktadır. Derginin tüm yazıları Şemsettin Yeşil veya M.S.Y. imzaları ile yayınlanırken Dr. Rahime Batu'nun sağlığa dair yazılarına da yer verilmiştir.

4.8 Hakka Doğru

Cemal Kutay tarafından 1947 – 1956 arasında haftalık olarak yayınlanmıştır. Dergide temel dini bilgiler, rüya tabirleri ve peygamberlerin hayatlarına yer verilmiştir.

4.9 İrşad

1947'de yayımlanan dergiyle ilgili kesin bilgiler bulunmamaktadır. Üç sayısına ulaşılabilen dergide din, iman ve ibadet konularında yazılara yer verilmiştir.

4.10 İslam Dünyası

Taceddin Öney tarafından 1947’de 26 sayı yayımlanmıştır. İsmi İslam Dünyası olsa da içeriğinde İslam dünyasına dair haber ve makaleler değil, İslami ve ahlaki bilgiler ile peygamberler tarihine dair yazılar bulunmaktadır.

4.11 İslam Yolu

Tahir Olgun (Tahir’ül Mevlevi)’un baş yazarlığında 1947’den itibaren 77 sayı yayımlanmıştır. İslam Yolu’nda ağırlıklı olarak menkıbeler, şiirler, nazım çalışmalar ve Tahir Olgun’un eskiden yazdığı yazılara yer verilmiştir. Dergide tefrika romanlar da yayımlanmıştır.

4.12 İslâm-Türk Ansiklopedisi Muhitülmaarif Mecmuası

1940’tan itibaren Maarif Vekaleti (Milli Eğitim Bakanlığı)’nin yayımladığı İslam Ansiklopedisi’ndeki eksik ve yanlış maddelerin tenkidi amacıyla yayımlanmıştır. Yazı kadrosunda Eşref Edib, Ömer Rıza Doğrul, Kamil Miras ve İzmirli İsmail Hakkı gibi isimler bulunmaktadır. 1948’e kadar 100 sayı yayımlanan ilk dergi İslamcı-muhafazakar camianın resmi görüşe ilk muhalif yayını olmuştur.

4.13 Müslüman Sesi

Diğer dergilerden farklı olarak İzmir’den yayın yapan Müslüman Sesi, 1948’den itibaren 1985’e kadar 481 sayı çıkmıştır. Dergide ibadetler, dinin esasları, siyer gibi konularda yazılara yer verilmiştir.

4.14 Serdengeçti

Osman Yüksel Serdengeçti tarafından farklı periyotlarda ve uzun aralıklarla 1947'den itibaren 33 sayı çıkmıştır. Dergi defalarca kapatılmış ve dergideki bazı makaleler sebebiyle sahibi Osman Yüksel Serdengeçti hapis cezası almıştır. Serdengeçti'de genellikle Osman Yüksel'in kendi imzasıyla, müstear isimle ve imzasız yazıları bulunmaktadır. Dönemin tanınmış isimleri Nurettin Topçu, Ali Fuat Başgil, Necip Fazıl Kısakürek, Peyami Safa ve Eşref Edib de dergiye yazılarıyla katkıda bulunmuştur.

Görüldüğü üzere çok partili hayata geçiş kararının alınmasıyla oluşan serbestlik ortamında çok sayıda İslamcı ve muhafazakar dergi yayınlanmıştır. Ancak bu dergilerde ağırlıklı olarak dini bilgiler, İslam tarihi ve ahlaki konulara dair yazı ve makaleler yer almıştır. Bazı dergiler ise medya organlarında İslam'a ve Müslümanlara yönelik tenkit içeren haber ve makalelere cevaplar veren yayınlar yapmayı tercih etmiştir.

4.15 Farklı Kesimler Tarafından Çıkarılan Dergiler

1940-1950 arasında çok sayıda farklı kesimler tarafından yayınlanan dergiler de çıkmıştır. Başta CHP'ye yakınlığı ile bilinen Halkevleri'nin yayın organı Ülkü olmak üzere farklı kesimler tarafından Projektör, Hamle, Toprak, Yürüyüş, Başak, Söz, Yığın, Yeryüzü, Pınar, Değirmen, Genç Nesil, Markopaşa ile Yurt ve Dünya gibi dergiler yayınlanmıştır. Bunlardan Makropaşa Sabahattin Ali yönetiminde çıkan bir mizah dergisidir. O dönem sert bir muhalefet gösteren dergi ve birçok yazarı hakkında çokça dava açılmış, bazı sayıları ise toplatılmıştır. Adı geçen dergilerden Ülkü yayını 1950'ye kadar devam ettirmiştir. Diğer dergilerin ömrü ise farklı farklı olmuştur. Tek parti döneminde basına yönelik baskılardan neredeyse tüm yayın organları nasibini almıştır.

Bu dönemde bazı kadın dergileri de çıkmıştır. Kadın Gazetesi (1947), Hanımeli (1947), Seksoloji (1949), Familya (1949) bunlardan bazılarıdır (Şahin, 2018, s.99).

Bu dönemde yayınlanan dergilerde gerek İslam dünyasına gerekse diğer ülkelere yönelik yazı ve haberlere sık rastlanmamaktadır. Çalışmada incelenen Sebilürreşad ve Selamet dergileri ise diğer yayınlardan farklı olarak hem Batıya hem de İslam dünyasına yönelik yazı ve makaleleriyle öne çıkmaktadır. Ayrıca iki derginin de Osmanlı'nın son döneminde yayınlanan önemli İslamcı yayınlarından Sebilürreşad'ın çizgisini takip ettiği iddiası sebebiyle bu dergiler çalışmaya konu edilmiştir.

5. DERGİLERDE İSLAM DÜNYASINA DAİR HABER VE MAKALELER

5.1 Çalışmanın Amacı

Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi Türkiye’de tek parti iktidarı döneminde dini hayata ve basına yönelik çok fazla baskı söz konusu olmuştur. Bu dönemde İslamcı ve muhafazakar kesim basın yayın camiasında yer alamamış, istedikleri gibi dergiler çıkaramamışlardır. Tek parti iktidarı döneminde çıkan basın yayın organlarında da dış haberlere sık rastlanmamaktadır. Var olan haberler de hükümetin istediği doğrultuda ve izin verdiği ölçüde olmaktadır. Bu dönemde var olan dış haberler genellikle Batı ağırlıklıdır, İslam dünyasına ve dünya Müslümanlarına dair haberler çok azdır. Eric J. Zürcher, tek parti iktidarının uygulamalarıyla Türkiye’nin Ortadoğu’dan uzaklaşmasını amaçladığını ve İslam’ın Türkiye’de toplum hayatına etkisinin azaltılmasını hedeflediğini savunmaktadır (Zürcher:2005, s.272-273). Bu iddiadan hareketle bu dönemde İslam dünyasına dair haber ve makalelerin basında neden yer almadığı ve buna neden izin verilmediği anlaşılabilmektedir.

Çalışmada 1946 seçimlerinden hemen sonra oluşan kısmi serbestlik ortamında kurulan ilk İslamcı dergilerde İslam dünyasının görünümü incelenmektedir. Türkiye’de var olan muhafazakar ve İslamcı dergiler 1925’te çıkan Takrir-i Sükûn Kanunu sonrasında kapatılmıştır. 20 yıl aradan sonra İslamcı ve muhafazakar dergiler yeniden yayımlanmaya başlamıştır. Bu da muhafazakar ve İslamcılar arasında bir heyecana sebep olmuştur.

Öte yandan tek parti iktidarı döneminde Batılılaşma resmi görüş kabul edildiğinden Ortadoğu’daki ve diğer İslam ülkelerine dair haberlere basında sıkça rastlanmadığından kurulan ilk dergilerdeki bu tarz haber ve makaleler ilgi çekmiştir.

Tek parti iktidarı döneminde yasak olan hac ibadeti de 1946 seçimleri sırasında serbest bırakılmıştır. Dolayısıyla bu döneme kadar insanların İslam ülkeleri ile ilişki kurmaları da sınırlı kalmıştır. Çalışmaya konu edilen Sebiürreşad dergisi, Eylül 1948

tarihli 15'inci (Hac yasak edilebilir mi?) ve Aralık 1948 tarihli 23'üncü sayısında (Bu yıl hac niçin yapılmadı) yer verdiği iki yazıyla hac yasağını gündeme getirmiştir.

Yukarıda belirtilen sebeplerle uzun yıllar sonra ilk defa basında yer alan İslam dünyasına ait haberler büyük önem arz etmektedir. Çalışmada uzun bir zamandan sonra ilk defa kurulan İslamcı dergilerdeki İslam dünyasına dair haberler incelenmektedir. Çalışmanın amacı kısmi serbestlik ortamı sonrası kurulan ilk İslamcı ve muhafazakar dergilerdeki İslam dünyasındaki haberlerin nasıl yapıldığını ve ilk İslamcı dergilerin İslam dünyasına nasıl baktığını ortaya koymaktır.

Çalışmaya esas alınan dönemde (1946 - 1950) İslam dünyası için çok önemli olaylar vuku bulmuştur. Filistin'de bağımsız bir İsrail devleti kurulmuş, Pakistan ise Hindistan'dan ayrılarak bağımsızlığını kazanmıştır. Ayrıca Kuzey Afrika'da sömürgecilere karşı ciddi bir direniş başlamıştır. Çalışmayla İslamcı dergilerin İslam dünyasında gerçekleşen olayları hangi motivasyonla ele aldığı ve burada yer alan haberlerin daha önce yapılanlardan farkının ortaya konulması amaçlanmaktadır.

5.2 Çalışmanın Kapsamı ve Sınırı

1946'dan itibaren çok sayıda İslamcı dergi yayınlanmaya başlanmıştır. Kimisi birkaç sayı yayınlanabilmiş kimisi ise yıllarca ayakta kalmayı başarmıştır. Bu dergiler arasından Sebilürreşad ve Selamet, İslam dünyasına dair yayınladığı geniş haber ve makalelerle diğerlerinden farklılaşmaktadır. Diğer dergiler, yıllardır dini hayata yönelik baskılar sonucu halkın ihtiyaç duyduğu ilmihal bilgileri, Kur'an-ı Kerim tefsiri, Peygamberlerin hayatı gibi konulara ağırlık verirken Sebilürreşad ve Selamet bunların yanında İslam dünyasından geniş haber ve makalelere yer vermiştir. Ayrıca bu dergilerde diğer İslam ülkelerinde yayımlanan dergilerden çevirilere de yer verilmektedir. Bu sebeple çalışmada Sebilürreşad ve Selamet dergileri incelemeye dahil edilmiştir.

Çalışma 1946-1950 yılları arasındaki dergileri incelemektedir. Çalışmanın bu süreyle sınırlandırılmasının sebebi 1950'de ilk serbest seçimlerin yapılarak fiili CHP tek parti iktidarının sona ermesidir. Bu çerçevede Mayıs 1947 – Kasım 1949 arasında yayın hayatını sürdüren Selamet'in tamamı (105 sayı) ve 1948 – 1966 yılları arasında

yayınlanan Sebilürreşad'ın 1950'ye kadar çıkan sayıları (ilk 70 sayı) incelemeye dahil edilmiştir.

Dergilerin sadece İslam dünyasına dair haber ve makaleleri incelemeye esas alınmıştır. İlmihal, tefsir, iç politika, edebiyat ve diğer alanlardaki haber ve makaleler çalışmanın kapsamı dışında tutulmuştur.

5.3 Çalışmanın Metodolojisi

Çalışmada metin/söylem analizi yöntemi kullanılmıştır. Söylem analizi genellikle medya çalışmalarında ve siyasal bilimlerde kullanılmaktadır. Söylem analizinin başarı şartı diğer nitel araştırmalarda olduğu gibi örneklem ölçüsü ile eşdeğer değildir. Söylem analizi, örneklem büyüklüğü ile değil, spesifik araştırma soruları ile ilgilenmektedir. (Sözen, 1999). Bu araştırma metodunda toplanan veriler okunur, sınıflandırılır ve yorumlanır. Bu çalışmada da dergilerde yer alan İslam dünyasına dair haberler bölgelere göre sınıflandırılarak yorumlama yoluna gidilmektedir.

Çalışmanın bu kısmından itibaren dergilerde dış haberler ve İslam dünyasına dair makalelerin nasıl ele alındığı üzerinde durulacaktır. Hem Selamet dergisinde hem de Sebilürreşad'da hemen her sayıda bu konuda çalışmalar mevcuttur. İlk olarak Selamet dergisinde ardından Sebilürreşad'da yer alan çalışmalar incelenecek, sonrasında ise iki dergideki benzer ve farklı yönler üzerinde durulacaktır.

5.4 Selamet Dergisindeki Çalışmalar

Selamet dergisinin ilk sayısı 23 Mayıs 1947'de yayımlanmıştır. Logosunun hemen altında “Dinî, İlmî, Ahlakî, Siyasi Haftalık Mecmua” ifadesi yer almaktadır. İstiklal Marşı'nın yazarı Mehmet Akif Ersoy'un damadı Ömer Rıza Doğrul tarafından çıkarılan dergide dönemin önemli muhafazakar ve İslamcı yazarların çalışmaları yer almıştır. Dergi, 23 Kasım 1949'da çıkan 105'inci sayısı ile yayınını sonlandırmış, 1967'de yeniden yayınlanmaya başlamıştır. Bu tarihten itibaren aylık olarak çıkan dergi

yayınını 1979’a kadar devam ettirmiştir. Çalışmada derginin 1947-1949 arasında devam eden ve haftalık periyotlarda yayınlanan dönemi ele alınmıştır.

5.4.1 Derginin İslami Hareketlere ve İslam Ülkelerine Bakışı

Selamet dergisi meselelere bakış açısı ile diğer İslamcı dergilerden farklı bir yerde durmaktadır. Derginin kurucusu Doğrul aynı zamanda CHP’yi destekleyen Cumhuriyet gazetesinde de köşe yazmaktadır. Dergi, İslam dünyasında faaliyet gösteren bazı İslamcı grupları “aşırı cereyan” olarak nitelendirebilmektedir. Örneğin 29 Haziran 1949 tarihli 93’üncü sayıda yer alan imzasız makalede Mısır’da kurulan İhvan-ı Müslimin (Müslüman Kardeşler) hareketi için aşırı denilmekte ve hareketin kurucusu Hasan El Benna için “ortadan aşağı bilgili bir softacık” ifadesi kullanılmaktadır.

Derginin İslamcı düşüncenin temel argümanlarından İslam birliğine (ittihad-ı İslam) bakışı da biraz farklıdır. Derginin son sayısında Pakistan İslam Birliği Şefi Cavdari Halik’uz- Zaman’ın Türkiye ziyareti dolayısıyla yer alan imzasız bir yazıda Pakistan ve Müslüman ülkeler arasındaki işbirliğinin “İttihad-ı İslam” hareketi sayarak kuşkulananak kişiler olabileceği ancak günümüzde hiçbir İslam ülkesinin yeni fetihler peşinde olmadığı, esas fethin artık kalkınma olduğu görüşüne yer verilmektedir.

Derginin yine üçüncü sayısında yer alan imzasız bir yazıda İslam aleminin yeni bir kalkınma ve ilerleme devri yaşadığı belirtilerek bağımsız milletlerin sayısının arttığı ve artmaya devam edeceği ifade edilmektedir. “Bugünkü İslam Alemi” başlıklı yazıda 25 yıl evvelki durumun alçalma ve gerileme döneminin en buhranlı ve şiddetli safhasını yaşattığı vurgulanmaktadır. Devamla artık İslam aleminin manzarasının değiştiği, bağımsız devletlerin arttığı, gelişmenin devam edeceği kaydedilerek yeni devrin İslam aleminin uyanma ve gelişme dönemi olacağı belirtilmektedir.

5.4.2 Filistin Meselesi

İsrail devletinin kurulmasından önce yayınına başlayan Selamet dergisi, Filistin’de bir Yahudi devleti kurulmasına şiddetle karşı çıkan bir yayın politikası izlemiştir. Öyle ki Filistin sorunu Doğrul için İslam dünyasının “en büyük davası”dır. Filistin’de devlet kurmak isteyen Siyonistler komünizm ile de işbirliği yapmakta ve burada işgalci konumundadırlar. Filistin için tüm İslam dünyasının bir araya gelerek bir şeyler yapması gerektiğinin altını çizen Doğrul, Arap Birliği’ni de harekete çağırmıştır.

Doğrul derginin 30’uncu sayısında ise İslam dünyasının Arap Birliği’ni Filistin cihadında yalnız bırakmayacağını, Pakistan’ın bu konuda elinden geleni yapacağını açıkladığını hatırlatarak tüm İslam aleminin bu cihada katılacağına inandığını belirtmiştir (Doğrul, Selamet sayı 30 1947). Ona göre Filistin’in taksimi İslam alemine kurulmuş bir pusudur ve bu oyun bozularak Filistin’in bütünlüğü korunacaktır. Aksi takdirde İslam aleminin birliği bozulacak ve bir daha ayağa kalkarak kalkınması zorlaşacaktır. Doğrul, Filistin direnişini mukaddes cihad olarak nitelendirmektedir.

Derginin 64’üncü sayısında Ömer Rıza Doğrul, İsrail işgalinden kaçarak Halep’e sığınan ve burada Fransızlardan kalan barakalara yerleştirilen Filistinli göçmenleri konu etmektedir. Doğrul, ziyaret ettiği Halep’te bizzat görüştüğü Filistinli göçmenlerin ızdırabını aktarmakta ve Arap Birliği’nin bu kişileri Filistin’e geri göndermek için yaptığı çalışmalara değinmektedir. Doğrul, göçmenlerin geri dönmesi halinde Siyonistlerin bunları ya öldüreceğini ya da çeşitli zulümlere tabi tutacağını belirtmektedir. 75’inci sayıda ise Siyonistlerin Mescid-i Aksa’ya yönelik işgallerine dair bir makaleye yer verilmektedir. “Şark ve İslam Alemi” başlıklı yazıda mescidin şimdiden tehlike altına girdiği vurgulanmaktadır. Yazıda Siyonistlerin Mescid-i Aksa’da kendi mabetlerini inşa etme konusundaki emellerinden bahsedilmektedir. 76’ıncı sayıda ise Kudüs Müftüsü Emin El-Hüseyni’nin fotoğrafına kapakta yer verilmekte ve iç sayfalarda Filistin meselesinin tarihçesine dair imzasız bir yazı yer almaktadır. Ömer Rıza Doğrul, 58’inci sayıda ise Emin El Hüseyni ile yaptığı bir röportaja yer vermektedir. Doğrul, Emin El-

Hüseyini için “Bugün Filistin meselesini alemşümül bir mesele haline getiren, bütün Arap aleminin onu benimsemesine sebep olan, Filistin namına büyük bir harbin kopmasını hazırlayan adam, dünyanın en güzel ve en asil simalarından biridir” ifadelerini kullanmaktadır. Röportajın başlığı “Büyük Mücahit Emin El-Hüseyini ile Şam’da Mülakat” şeklindedir. Dergi üçüncü sayısında da El-Hüseyini’yi haftanın İslam şahsiyeti olarak tanıtmaktadır.

Doğrul’un Selamet dergisinde Filistin direnişini “en büyük dava” ve “mukaddes cihad” olarak nitelendirdiği dönemde Türkiye de Filistin’i ve Filistin’in bütünlüğünü desteklemektedir. Ancak Bakanlar Kurulu’nun 24 Mart 1949 tarihli toplantısında aldığı kararla İsrail devleti tanınmış, 1 Nisan 1949 tarihinde Resmi Gazete’de kararın yayınlanması ile tanıma işlemi resmiyet kazanmıştır. Bu tarihten itibaren Selamet dergisinin Filistin meselesine bakışı değişmiştir. Derginin 6 Nisan 1949 tarihli sayısında imzasız olarak yer alan “İsrail Devletini Tanımak” başlıklı yazıda Türkiye’nin de İsrail’i “nihayet” tanıdığı, bundan başka imkan kalmadığı ifade edilmektedir. Yazıda “Arap kardeşlerimiz, büyük bir muvaffakiyet kazanmış ve Filistin’i kurtarmış olsaydılar muhakkak ki, onların muvaffakiyetlerini tanıyacak ve bu tanıma bize sevinç ve iftihar verecekti” ifadeleriyle İsrail’in tanınmasının zorunlu olduğu üzerinde durulmaktadır. Arapların aldıkları yenilgi dolayısıyla İsrail’le mütareke yapmak zorunda kaldığı belirtilen yazıda bu sebeple Türkiye’nin de İsrail’in mevcudiyetini tanıma gereği duyduğu kaydedilmektedir. İmzasız yazıda Türkiye’nin İsrail’i tanıma kararına bir şey denemeyeceği, aksine takdir ve tasvip edilmesi gerektiği savunulmaktadır.

Aynı yazıda Türkiye’nin Filistin meselesinde üstüne düşeni yaptığı belirtilerek Araplar, İngilizleri Filistin’e sokmakla suçlanmaktadır. Filistin’in Arapların birlik kuramadıkları ve topraklarını gerektiği gibi savunamadıkları gerekçesiyle kaybedildiği savunulan yazıda Araplar acizlikle itham edilmektedir. Arapların tanıma kararı nedeniyle ve Filistin’e yardım etmediği için Türkiye’yi suçlayamayacağı kaydedilen yazıda Arapların önce birleşerek davalarını savunmaları, güçlerinin yetmediği, tüm çabalarından sonra aciz kaldıkları takdirde diğer din kardeşlerinden yardım istemesi gerektiği vurgulanmaktadır.

Bu ifadelerden sonra Arapların layık oldukları bir halde birleşmedikleri öne sürülerek Filistin için savaşmadıkları iddia edilmektedir. Yazı üslubu nedeniyle Doğrul

tarafından yazıldığı kanaati oluşturmaktadır. Ancak ilk sayılarında Filistin için tüm İslam dünyasının dayanışması gerektiği belirtilirken Türkiye'nin İsrail'i tanınması sonrası Arapların suçlanması tezat oluşturmaktadır.

Türkiye'nin İsrail devletini tanımamasından sonra da dergi Filistin meselesini farklı yönlerden ele almaya devam etmiştir. 4 Mayıs 1949 tarihli 85'inci sayıda yer alan Metin Toker imzalı bir yazıda Ürdün'de bulunan Filistin kampları ve Filistinli göçmenlerin dramı konu edilmektedir. 88'inci sayıda ise İsrail anayasasının giriş kısmının tercümesine yer verilerek dünyanın en modern devletinin anayasasının dini bir metinle başladığı, kutsalların milletlerin bekasını sağlayan en büyük kuvvet olduğu ve İsrail'in bu konuda Müslümanlar için bir örnek olduğu görüşü savunulmaktadır.

5.4.3 Pakistan ve Hindistan

Selamet dergisi Pakistan-Hindistan bölgesine ve Güneydoğu Asya'ya özellikle Endonezya'ya özel bir ilgi göstermiş ve bu bölgeleri anlatan makalelere sıkça yer vermiştir. Derginin 30 Mayıs 1947 tarihli ikinci sayısında kurulmak üzere bulunan Pakistan için özel bir dosya hazırlanmıştır. Dosyada Hindistan'da kurulması beklenen Pakistan'ın istediği topraklar hakkında bilgiler verilmiştir. Beş bölgenin Pakistan'a dahil edilmesi istendiğine yer verilen bu bölgelerin stratejik önemi ve nüfus yoğunluklarına dair genel bilgiler sunulmuştur. İmzasız yayınlanan dosyanın başında Hinduları temsil eden Hind Kongresi ile Müslümanların temsilcisi İslam Birliği'nin bir anlaşmaya varamadığı belirtilirken birleşik bir Hindistan için bu kurumların anlaşmaya varmaları gerektiği düşüncesi öne sürülerek derginin Hindistan'ın bölünmesine karşı olduğu vurgulanmıştır. Dosyanın sonunda ise anlaşma zeminin tam olarak yok olmadığı, ancak anlaşmanın sağlanamayıp bir Pakistan devletinin kurulması halinde Pakistan'ın birçok pürüzü bertaraf etmek zorunda kalacağı görüşü dile getirilmiştir.

Derginin 29 Ağustos 1947 tarihli 15'inci sayısında ise "Tarih Sahnesine Yeniden Doğan İslam, Hindistan" başlıklı bir makale yayınlanmıştır. Makalenin yazarı Cenevre Üniversitesi akademisyenlerinden Prof. Dr. Zeki Ali olarak takdim edilmiştir. Yazıda Pakistan'ın Hindularla Müslümanlar arasındaki görüş, duyuş, yaşayış ve kültür

ayrılığının çıktığı bir zarureten doğduğu belirtilerek bu doğuşun İslam alemi için yeni bir gelecek müjdelediği vurgulanmıştır. Pakistan'ın kuruluş tarihi olan 14 Ağustos'un (Yazıda 15 Ağustos olarak ifade edilmektedir) bütün Şark ve İslam aleminin hiç unutmayacağı ve daima sevinçle kutlayacağı bir tarihin başlangıcı olacağı ifade edilmiştir.

Selamet'in 63'üncü sayısı da (13 Ağustos 1948) Hindistan-Pakistan gerilimine yer vermektedir. Haydarabad ve Keşmir'le ilgili gerilimi anlatan yazıda Hindistan'ın Türkiye Büyükelçisi olduğu belirtilen Ekselans Cimenla'l'in görüşlerine de yer verilmiştir. Yazıda büyükelçinin ağzından Hindistan'daki 45 milyon müslümanın İslam müesseselerinden yararlandığı, İslami eğitim veren üniversitelerin bulunduğu ve Hind Milli Kongresi'nde Müslüman liderlerin de yer aldığı ifade edilmektedir. Yazıda Jaydarabad ve Keşmir konusunda da Hindistan'ın sağduyulu davrandığı ve çözümü için çabaladığı belirtilerek meselelerin hakkaniyet dairesinde hallolunarak iki kardeş ülkenin el ele vererek kuvvet kazanmaları temennisinde bulunmaktadır.

Pakistan meselesine 30 Mart 1949 tarihli 80'inci sayıda da yer verilmektedir. Bu sayıda yer alan imzasız bir haber yorumda Pakistan Başbakanı Liyakat Ali Han tarafından sunulan yeni anayasanın İslam esaslarına dayandığı görüşüne yer verilmektedir. Liyakat Ali Han'ın "Bütün yetkiyi Allah'tan almanın hükümdarlara ilahi haklar sağlamak nazariyesini ihya için bir teşebbüs teşkil etmeyeceği" görüşüne yer verilen haberde bu yorumdan hareketle Pakistan'da herhangi bir teokrat yönetimin kurulmayacağı sonucuna varılmaktadır. Haberde ayrıca "İslamiyet klerikal bir sınıf tanımadığı gibi kutsi mahiyeti haiz hiçbir makam da tanımamaktadır. Onun için Pakistan'ın bir teokrasi kurmak niyetinde olduğunu iddia eden bir kimse varsa onun ya korkunç bir anlayışsızlık tesiri altında, yahut tehlikeli bir propagandaya alet olmak arzusuyla hareket ettiğine hükmetmek icap eder" yorumu yapılmaktadır.

Derginin 18 Mayıs 1949 tarihli 87'inci sayısında ise Pakistan'ın Türkiye'ye atanan ilk büyükelçisi Miyan Beşir Ahmed'in fotoğrafı kapağa taşınmış ve büyükelçinin hem ili çevrelerinde hem de siyasette iyi tanınan biri olduğu ifade edilmiştir. Beşir Ahmed'in geniş bir biyografisine de yer verilirken yayınladığı Hümayun isimli dergide Türk İstiklal Savaşı ve Mustafa Kemal'e dair yazılara sıkça yer verdiği ifade edilmiştir.

Pakistan konusuna sıkça yer veren derginin yayınlanan son sayısında ise Pakistan İslam Birliği Şefi Cavdari Halik'uz- Zaman'ın Türkiye ziyareti büyük bir yer tutmaktadır. İmzasız olarak yayınlanan bir yazıda Pakistanlı yetkilinin temaslarından söz edilmekte ve bu ziyaret sonrasında Pakistan'dan Türkiye'ye kadar tüm Ortadoğu'nun bir işbirliği içerisinde girmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Yazıda bu işbirliğinin İslam'ın dünyaya rahmet olan bütün güzelliğini yaşatarak muasır seviyeye ulaşmak şeklinde olması gerektiği belirtilmektedir. Bu işbirliğinin "İttihad-ı İslam" hareketi sayarak kuşkulananacak kişiler olabileceği ifade edilen yazıda günümüzde hiçbir İslam ülkesinin yeni fetihler peşinde olmadığı, esas fethin artık kalkınma olduğu görüşüne yer verilmiştir.

Hindistan sınırları içerisinde yaşayan Müslümanların sorunlarına da değinen derginin 72'nci sayısında Hindistan'ın bağımsızlığını kazanmasında önemli bir rol oynayan ve ülkede eğitim bakanlığı da yapmış olan Mevlana Ebulkelam Azad ile ilgili geniş bir dosya-haber yer almaktadır. İmzasız haberde Azad'ın İngilizlere karşı verdiği bağımsızlık mücadelesi, çıkardığı Hilal dergisi ve tutukluluk hayatına değinilmiş, Azad'ın Türkiye'de de artık tanındığı vurgulanmıştır.

5.4.4 Güneydoğu Asya

Selamet dergisinde Endonezya'ya da özel bir yer ayrılmaktadır. Derginin 8 Ağustos 1947 tarihli 12'nci sayısında "Büyük Davalar" üst başlığı ile yayınlanan Endonezya Meselesi başlıklı yazıda Endonezya'nın tarihi gelişimi, İslam'la tanışması ve derginin yayınlandığı dönemdeki sorunlarına değinmektedir. Yazar Prof. Dr. Zeki Ali, yazıda ülkenin maden ve diğer kaynaklarına da vurgu yaparak ülkenin zenginliğinden bahsetmektedir. 13'üncü sayıda da devam eden yazıda Endonezya'nın bağımsızlık davasının tüm Müslümanlar tarafından desteklenmesi gerektiği belirtilerek mesenin takip edileceği vurgulanmaktadır. 19 Ocak 1949 tarihli 70'inci sayıda ise imzasız olarak Endonezya Faciası başlıklı bir yazı yer almaktadır. Yazıda Hollanda'nın hukuksuzluklarına yer verilerek Endonezya'nın dış görünüşe göre yok edildiği ancak Müslümanların yeniden milli mücadeleye başladıkları ve yalnız olmadıkları vurgulanmaktadır. Yazıda Endonezyalıların çete harbi yaptıkları ancak muhakkak galip

gelecekleri belirtilerek faciaların zafer ve hürriyet destanını doğuracağı ifade edilmektedir. 70'inci sayının kapağında Endonezya Cumhurbaşkanı Ahmed Sokorno'nun fotoğrafı "Hollanda'nın tecavüzüne uğrayan Cumhurbaşkanı" ifadesiyle yer almaktadır. Kapakta ayrıca Endonezya haritası bulunmaktadır.

5.4.5 Ortadoğu, Balkanlar ve Afrika

Selamet dergisinin yayın hayatı boyunca odağına aldığı bölgelerden birisi de Ortadoğu ve Afrika bölgeleridir. Özellikle Mısır, Suriye, Suudi Arabistan, İran, Libya, Cezayir, Tunus, Ürdün ve Balkanlar'a dair yazı ve makaleler dikkat çekmektedir. Bu başlık altında bölgelere dair yazılar incelenecektir.

Derginin dördüncü sayısında İslam Aleminin Davaları köşesinde Mısır konu edilmektedir. Mısır'ın tarihinden başlayarak o gün yaşadığı sorunlara ve Sudan ile çekişmelerine değinilmektedir. Yazıda Mısır'ın konuyu Güvenlik Konseyi'ne taşımasından bahsedilmekte ve ileriki sayılarda bu konunun yeniden gündeme getirileceği belirtilmektedir. Aynı sayıda Haftanın İslam Şahsiyeti köşesinde ise Üç Mısırlı Önder başlığıyla Mısır Başbakanı Mahmut Fehmi Nokraşi, Ayan Meclisi Başkanı Mehmet Hüseyin Heykel ve Vefat Partisi Lideri Mustafa Nahhas tanıtılmaktadır. 18'inci sayıda ise Prof. Zeki Ali imzasıyla "Eski Mısır Medeniyetine İslam Medeniyetini Aşılayarak Yeniden Doğan Memleket" başlıklı geniş bir yazı yer almaktadır. Yazıda tarihi arka plan verilerek Mısır'ın bağımsızlığını nasıl kazandığına değinilmektedir.

Selamet dergisi Mısır ile ilgili haber ve yorumlarında ana akım İslamcılardan ayrı bir yerde durmaktadır. Türkiye'deki İslamcılar Mısır Kralı Faruk'la ilgili övgü içeren bir ifade kullanmazken Selamet'in 98'inci sayısında kapağa Kral Faruk'un resmi taşınmakta ve Mısır'ı krizden çıkaran lider olarak sunulmaktadır. Doğrul, bu sayıda yazdığı imzasız yayınlanan yazısında Mısır'da bulunduğu bahsederek yeni hükümetin kurulması çalışmalarını ayrıntılı olarak anlatmaktadır.

Ortadoğu'nun önemli ülkelerinden Irak ve Suriye de Selamet'in ilgi alanına giren ülkeler arasında yer almaktadır. Derginin yedinci sayısında İslam Memleketleri köşesinde Irak "dostumuz ve komşumuz" olarak tanıtılmaktadır. İmzasız olarak yayınlanan yazıda

Irak'ın tarihine yer verilerek ülkenin başbakanı Nuri Said Paşa'nın Irak'ı darbelerin etkisinden kurtardığı görüşüne yer verilmektedir. Irak'ın demokrasi ilkeleriyle yeniden inkişaf ettiği savunulan “Dostumuz ve Komşumuz Irak” başlıklı yazıda Türkiye ile de iyi ilişkiler kurduğu ve işbirliğinden iki ülkenin de istifade ettiği belirtilmektedir.

Dergide sıkça yazıları yayınlanan Prof. Dr. Zeki Ali 17'nci sayıda Suudi Arabistan'ı tanıtmaktadır. Suudi Arabistan'ın kuruluşundan bugüne kadarki gelişiminin aktarıldığı yazıda ülkenin kralından “Melik İbnissuud Hazretleri” diye bahsetmesi dikkat çekicidir.

Selamet dergisinin odağındaki ülkelerden biri de Suriye'dir. 56'ncı sayıda Suriye Cumhurbaşkanı Şükri Elkuvvatli ile yapılan bir söyleşi yer almaktadır. Elkuvvatli, Türkiye'de Mülkiye Mektebi'ni bitirmiş bir devlet adamıdır ve Suriye'nin bağımsızlık sonrası ilk devlet başkanıdır. Röportajda imza bulunmamaktadır ancak spotta “Elkuvvatli Beyin başmuharririmize verdiği yazılı demeç” ifadesinden röportajı yapanın derginin başyazarı Ömer Rıza Doğrul olduğu anlaşılmaktadır. Röportajda Elkuvvatli'nin Türkiye sevgisi üzerinde ısrarla durulmaktadır. Elkuvvatli verdiği demeçte “Bir Türk dost ile karşılaştığımda 25 yıl uzak kalan bir kardeşle buluşmuş gibi seviniyorum. Aramızdaki bağlantı bu derece kuvvetli ve bu derece derindir. Gene sizi temin ederim ki Suriye'deki elçinizle her görüştüğümde kendi dışişleri bakanımla konuşur gibi görüşüyorum. Aramızdaki sevgi ve güven bu mahiyettedir” ifadeleriyle Türkiye'ye sevgisini ifade etmektedir. Doğrul, bu sevginin Elkuvvatli başta olma üzere tüm Arap aleminin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'ye duyduğu “yerinde” bir sevgi ve saygıdır. Türkiye'de muhafazakar ve İslamcı kesimin İsmet İnönü'yü pek sevmedikleri halde Selamet dergisinde Ömer Rıza Doğrul'un birçok yerde onu öven ifadeler kullanması dikkat çekicidir.

Derginin 83'üncü sayısında ise Suriye'de darbe yaparak cumhurbaşkanı olan Hüsnü Zaim'in Suriye, Ürdün ve Irak'ı birleştirerek Büyük Suriye'yi kurmak istediğine işaret edilmekte ve bu projenin sonuçları tartışılmaktadır. İmzasız olan ancak üslubu nedeniyle Doğrul tarafından yazıldığı düşünülen bu yazıda Zaim'in darbeyi Büyük Suriye projesini gerçekleştirmek için mi yaptığı yoksa darbeden sonra mı bu maceraya atıldığı ve kendisine destek bulduğu sorgulanmaktadır. Zaim'in yaptığı darbenin bu proje ile darbe mahiyetini kaybederek bir milli harekete dönüştüğü savunulmaktadır. Selamet'in

89'uncu sayısında ise Türkiye ve Suriye arasındaki ilişkilerin gelişmesinden duyulan memnuniyeti aktaran “Suriye ile münasebetlerimiz” başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Diğerleri gibi imzasız olan bu yazı da üslubu nedeniyle Doğrul tarafından yazıldığı kanaati uyandırmaktadır.

Selamet, 94'üncü sayısında da Suriye meselesine değinmeye devam etmektedir. Bu sayının kapağına darbe sonrası yapılan seçimlerde cumhurbaşkanı seçilen Hüsnü Zaim'in fotoğrafı konulurken fotoğraf altında Zaim'in Türkiye ile kardeşçe bir siyaset takip edeceği yönündeki açıklamasına yer verilmektedir. Albay olan Hüsnü Zaim'e kapakta “mareşal” denilmesi dikkat çekmektedir.

Hüsnü Zaim'in cumhurbaşkanlığı süresi iki ay sürmüştür. Selamet dergisi cumhurbaşkanlığından indirilerek idam edilen Hüsnü Zaim'e dair başka haber yapmamaktadır. Ne onu deviren darbeye yermekte ne de idamını haberleştirmektedir. Derginin 101'inci sayısında Suriye'de seçim kanununun değiştirildiğine ve yeni seçimlere hazırlık yapıldığına dair “Suriye'de yeni seçim için hazırlık” başlıklı bir haber bulunmaktadır. Ancak bu haberde iki ay önce yapılan seçimlerden sonra neden yeniden seçim yapıldığı sorusunun cevabı bulunmamaktadır.

Selamet dergisinde Afrika'ya dair haberler de önemli yer tutmaktadır. Dergide sık sık yazılarına yer verilen Prof. Dr. Zeki Ali'nin Fas, Trablusgarp (Libya), Cezayir ve Tunus'la ilgili yazıları dikkat çekmektedir. 41'inci sayıda ise Emir Abdülkerim öncülüğünde Fransız sömürgecilğine karşı direniş için kurulan harekete imzasız “Şimali Afrika Müslümanları sömürgecilerden kurtulmak için elbirliği yaptılar” başlıklı bir yazıyla değinilmektedir. Bu hareketin yayınladığı bir bildiriye de yer verilen yazıda bildirinin maddeleri de yer almaktadır. Bildiri, Kuzey Afrika'nın tam bağımsızlığı için çalışacağını deklare etmektedir.

Dergide İran'la ilgili de zaman zaman yazılara yer verilmektedir. Bunlardan biri 20'nci sayıda Prof. Dr. Zeki Ali imzalı bir analizdir. “Bugünkü İran'ın Karşılaştığı İmtihanlar” başlıklı yazıda Rusya'nın İran üzerindeki emellerinden, Rusya'ya verilmesi planlanan petrol imtiyazından bahsedilmekte ve İran'ın bu ağır imtihanları başarıyla atlatacağı ifade edilmektedir. Derginin 91'inci sayısında ise Pakistan Başbakanı Liyakat Ali Han'ın İran ziyaretine yer verilerek “İslam memleketleri arasındaki temaslar başlıklı

bir haberle Müslüman ülkeler arasındaki ilişkilerin güçlenmesinin önemi vurgulanmaktadır.

Selamet dergisi bunların yanında Balkan coğrafyasını da odağına almakta ve bu konuda haber ve makaleler yayınlamaktadır. Derginin 25'inci sayısında Rıza Nafiz Taner imzalı "Arnavutluk Ne Halde" başlıklı bir yazıda Arnavutluk'un genel durumundan bahsedilmektedir. Yazıda komünist idarenin baskılarından söz edilmekte ve Arnavutluk halkının esarette olduğu ifade edilmektedir. Derginin farklı sayılarında da Bosna ve Yugoslavya'yı konu alan çalışmalara rastlanmaktadır.

Bunların yanında dergide Çin, Japonya ve SSCB Müslümanlarına dair haber ve yorumlara da rastlanmaktadır. Rusya'nın önemli Müslüman alim ve seyyahlarından Abdurreşid İbrahim ve onun Japonya'da yaptığı İslami faaliyetlerden de sık sık söz edilmektedir.

5.4.6 Selamet Dergisindeki Haber ve Yorumların Niteliği

Selamet dergisinde İslam dünyasına dair yer alan haber ve yorumların yun bir araştırmanın neticesinde ortaya çıktığı görülmektedir. Derginin sahibi ve başyazarı Ömer Rıza Doğrul, sık sık yurtdışına çıkarak temaslarda bulunmakta, burada karşılaştığı durumları dergiye rapor etmektedir. Ayrıca çıktığı gezilerde Doğrul, yaptığı röportaj ve söyleşileri de dergide yayımlamaktadır.

Dergide yer alan haber ve makalelerde savunulan görüşlerin Türkiye'nin resmi görüşüne tezat oluşturmamasına dikkat edildiği göze çarpmaktadır. Haber ve yorumlarda yer verilen ülkelerin genellikle iktidarda bulunan siyasileri ile görüşülmektedir. Müslümanların azınlık olduğu bölgelerle ilgili yapılan çalışmalarda da siyasi konulardan çok kültürel meselelere yöneldiği görülmektedir.

Dergide komünizm karşıtlığı açık bir şekilde vurgulanmaktadır. Bu durum Balkanlar ve Rusya ile ilgili haberlerde daha açıkken Arap ülkelerindeki sosyalist yönetimlere yönelik açık bir tepki bulunmamaktadır.

5.5 Sebilürreşad Dergisindeki Çalışmalar

Sebilürreşad dergisi ilk olarak Sırat-ı Müstakim adıyla 1908’de yayımlanmaya başlamıştır. 183’üncü sayıdan itibaren Sebilürreşad adını alan dergide Mehmed Akif, Eşref Edib, Elmalılı Hamdi Yazır, Ahmed Cevdet Paşa, Said Halim Paşa, Ahmet Hamdi Akseki, Kamil Miras, Hasan Basri Çantay ve Babanzade Ahmed Naim gibi isimler yazılar yazmıştır. Dergi, Milli Mücadele döneminde de ön planda olmuş ancak 1925’te Takrir-i Sükûn Kanunuyla kapatılmıştır. Mehmet Akif’in Safahat’ı oluşturan şiirleri de bu dergide yayınlanmıştır.

Dergi, çok partili hayata geçilmesiyle birlikte 1948’de Eşref Edib öncülüğünde yeniden yayın hayatına başlamış ve 1966 yılına kadar 363 sayı çıkmıştır. Dergide Ahmet Hamdi Akseki, Cevat Rifat Atilhan, Ali Fuat Başgil, Ömer Nasuhi Bilmen, Yusuf Ziya Çağlı, Kâmil Miras, Ömer Rıza Doğrul, Hasan Basri Çantay, Tahir Harimi Balcıoğlu, Mehmet Râif Ogan, Kemal Kuşçu düzenli olarak yazılar yazmışlardır. Ayrıca Peyami Safa, Fethi Tevettoğlu, Mümtaz Turhan, Ali Nihad Tarlan, Nihad Sâmi Banarlı, Yusuf Ziya Yörükân ve Nurettin Topçu da zaman zaman katkı vermişlerdir.

Çalışmanın bundan sonraki kısmında Sebilürreşad’ın 1948 – 1950 yılları arasında çıkan ilk 70 sayısında yer alan İslam dünyasına dair haber ve makaleler incelenecektir.

5.5.1 Filistin Meselesi

Sebilürreşad’ın ilk sayısı Mayıs 1948’de İsrail’in kurulduğu günlerde yayınlanmıştır. İlk sayıda Cevat Rifat Atilhan imzası ile yayımlanan “Filistin için cihad-ı mukaddes” başlıklı yazıda Filistin davasının Araplardan önce Türkiye’yi ilgilendirdiği, bugün de bu konunun hayat ve memnat meselesi olduğu savunulmaktadır. Başlıkta geçen cihadı tüm Müslümanların kardeş olarak, Hristiyan Araplarla ise hemfikir olarak yürütmesi gerektiği ifade edilmektedir. İkinci sayıda da devam edilen yazıda Anadolu’nun fakir ama Gözütok evlatlarının Filistin’de şehit olduğu bilgisine yer verilerek “Filistin davasını bir hilal, bir cihad-ı mukaddes bilen bugünkü insanlar, aynı zamanda Türkün de intikamını almaktadırlar. ... Yahudileri kan tutacak, günahlarının,

zulümlerinin, cinayetlerinin deryasında boğulacaklardır” denilerek hamasi ifadeler kullanılmaktadır.

Atilhan, Filistin meselesine üçüncü sayıda da devam ederek Filistin davasının bugünkü durumunun daha önce Türk imparatorluğunu parçalamak için tertip edilen suikastın neticesi olduğu belirtilmektedir. Yazıda bu sürecin Türkiye’de Müslüman olmuş gibi görünen Yahudilerin bir planı olduğu öne sürülmektedir.

Derginin 25’inci sayısında başyazar Eşref Edib, İsrail’in kurulmasını “Türklerin Kalplarına Sokulan Siyonist Hançeri” başlıklı yazısında Türkiye için büyük bir tehdit olarak nitelendirmektedir. Eşref Edib, İsrail tarafından servis edilen bültenlerde yer alan Türkiye ile ilgili “Menfaatlerimiz karşılıklıdır. Türkiye Cumhuriyeti inkılâpçı bir devlettir. Onun düsturu, geriliği boğmak olduğuna göre, kendimizi bu sahada ve daha birçok sahalarda (?) müşterek görmekteyiz. Bu bölgede müşterek halledeceğimiz birçok dâvalar (?) vardır” ifadelerini aktararak “Acaba müştereken halledeceğimiz bu davalar nedir” sorusunu sormaktadır. Bunların komünizmle mücadele olarak tevil edilemeyeceğini kaydetmekte ve “sözün siyak ve sibakı bu dâvaların ‘inkılâpçılık’ sahasında olduğunu gösterdiğini savunarak “Demek Halk Partisinin devrimcilik umdesine Siyonistler kendilerini bir müttefik olarak göstermekle icabında bu dâvaya iştirak edeceklerini söylemektedirler” ifadelerini kullanmaktadır.

Eşref Edib derginin 38’inci sayısında ise Siyonist Tehlike başlıklı yazısında Müslüman devletlerin siyonizme karşı acilen bir araya gelerek birlik olması çağrısı yapmaktadır. Filistin bir İslam davasıdır ve İslam ülkelerinin delegelerinden oluşacak bir İslam Kongresi’nin İsrail’e karşı tedbirler alması, Arapların ayrılığını gidererek birliği oluşturmasını Müslüman ülkeleri harekete geçirmesi gerektiğini ifade etmektedir.

İsrail’in Türkiye tarafından tanınmasına da sert tepki gösteren Eşref Edib, Müslüman bir ülke olan Türkiye’nin “işgalci Siyonistleri tanınmasının siyasi hikmetinin” ne olduğunu merak ettiğini kaydetmektedir. Eşref Edib’e göre Filistinli Müslüman muhacirlerin durumu halledilmeden İsrail’in tanınmayacağı vaat edilmiştir. Ancak birdenbire gelen bu tanınmanın ekonomik kaygılardan dolayı olmasının mazlum Filistinlileri üzeceğini belirtmektedir. Yazar bu durumun mert ve kahraman bir millet olan Türklerin üzerinde bir kara leke olacağını savunmaktadır. Eşref Edib ayrıca İsrail’in

tanınmasının sebebinin Türkiye'nin NATO'ya girmek istemesi, paktın dışında kalmak istememesi, bundan dolayı Amerika'ya eli boş gitmek istememesi olduğu görüşünü dile getirmektedir.

Selamet dergisinin başyazarı Ömer Rıza Doğrul, Sebilürreşad'da da Filistin'e dair yazılar kaleme almıştır. Doğrul, 21'inci sayıda yazdığı "Filistin Faciasının Son Perdesi" başlıklı yazıda Arapların silahlanma ve müdafaa etmede geç kaldıkları için İsrail'in kurulduğunu savunmaktadır. Arapların savaşmamayı tercih ettiklerine inanmak gerektiğini öne süren yazar, bundan sonra Filistin'in kalan bölgesini elde tutmak için çalışması gerektiğini belirtmektedir.

Yazıda Filistin'i bu hale sokan Arapların cezalandırılıp cezalandırılmayacaklarını merak ettiğini ifade eden Doğrul, Arapların tedbirsizliği yüzünden hem Arap aleminin hem de Ortadoğu'nun çok büyük ve etkisi sürekli hissedilecek bir kayba uğradığını dile getirmektedir. Arapları suçlamaya devam eden Doğrul, Arap milletleri ve hükümetlerinin hazırlıklı ve ciddi davranmaları halinde İsrail'in kurulmayacağını ve dünyanın bundan memnun kalacağını savunmaktadır.

Sebilürreşad'ın çalışmada incelemeye alınan tüm sayılarında Siyonizme ve masonluğa sert eleştiriler getiren yazılar bulunmaktadır. Özellikle Eşref Edib ve Cevat Rifat Atilhan imzalı birçok yazıda dünyadaki ve İslam alemindeki sorunların kaynağının Siyonistler ve masonlar olduğu görüşü dile getirilmektedir.

5.5.2 Asya, Ortadoğu ve Afrika

Sebilürreşad'ın ilk sayılarında dış haberlere ve diğer ülkelere dair makalelere sık rastlanmamaktadır. İlk sayılarda Filistin meselesi ve siyonizm, masonluk ile komünizm dosyaları özellikle dikkat çekmektedir.

Derginin 35'inci sayısında Raif Ogan imzalı "Trablusgarp vilayetimizi satan Yahudi Masonlar" başlıklı yazıda "Türkiye Büyük İmparatorluğu parçalanmasaydı Siyonistlik kazanamaz ve ortaya bir İsrail devleti çıkamazdı" denilmektedir. İtalyanların Libya çıkarmasından söz edilen yazıda İstanbul'da çıkan İbranice (yazar Yahudice

ifadesini kullanmaktadır) “Eltiyempo” gazetesinin Hariciye Nazırı Halil Bey (Halil Menteşe’den söz ediliyor) yaptığı bir mülakat alıntılanmaktadır. Böylece farklı olaylar birleştirilerek sebep sonuç dairesinde tüm olayların müsebbibi olarak masonluk ve Siyonizm gösterilmektedir.

Sebilürreşad’ın 23’üncü sayısında ise Selamet’in başyazarı Ömer Rıza Doğrul’un “Keşmir Meselesi” başlıklı bir yazısı bulunmaktadır. Keşmir anlaşmazlığını bir fitne olarak değerlendiren Doğrul, Hindistan tarafının milliyetçiliğinin ifrat derecesine ulaştığını, bu sebeple tecavüzlerinin arttığını belirtmektedir. Pakistan ve Hindistan’ı biri Müslüman biri şarklı iki kardeş memleket olduğunu kaydeden Doğrul, tarafların bu fesadı bir an evvel bitirmesi gerektiğini ifade etmektedir.

Dergide İslam dünyasındaki siyasi meselelerin yanında kültürel konulara da değinen çokça yazı ve haber bulunmaktadır. 39’uncu sayının kapağında “Vaşington’da yeni bir cami inşa ediliyor” ifadesi bulunan bir cami fotoğrafı yer alıyor ancak dergide camiye dair bir ayrıntıya yer verilmemektedir. Cami ile ilgili ayrıntılar 36’ncı sayıdadır. Bu da caminin fotoğrafının daha sonra temin edildiği düşüncesini doğurmaktadır.

Aynı sayıda Hindistan’ın Haydarabat şehrinde bulunan Osmaniye Medresesi (Üniversitesi) ile ilgili ayrıntılı bir tercüme bulunmaktadır. Yazıyı tercüme eden isim M. Sadık Hıtey olarak ifade edilirken yazının nereden tercüme edildiğine dair bir ibare yoktur 36’ncı sayıda ise Aligar Üniversitesi’ni ve üniversitenin rektörü Dr. Zakir Hüseyin’i anlatan geniş bir dosya mevcuttur.

Kasım 1949 tarihli 64’üncü sayıda Somali’ye dair bir dosyaya yer verilmektedir. Birleşmiş Milletler nezdinde Somali temsilciliği yürüten İsmail Hasan ve Abdullah İsa’nın yazdığı iki ayrı beyannamenin Türkçelerine yer verilen dosyada Somali’ye dair bilgiler de bulunmaktadır. Nüfusunun hemen tamamının Müslüman olduğuna değinilen dosyada Avrupa’nın sömürgelerle ilgili tavrına da eleştiriler getirilmektedir. “Mazlum Bir Müslüman Milleti” başlıklı yazı Mehmet Kıdeyş, imzasını taşımaktadır.

Afrika ile ilgili bir başka dosya 63’üncü sayıda yer almaktadır. Mehmet Kıdeyş’in hazırladığı “Afrika’da İslamiyet” başlıklı dosyada Afrika şarkı, garbi, şimali ve cenubi (doğu, batı, kuzey ve güney) diye dörde ayrılarak buralarda yürütülen İslami faaliyetler

anlatılmaktadır. Bu faaliyetler arasında okul, medrese, enstitü, cemiyet gibi teşekküllerin kurulması, toplanan kongreler ve sömürgelere karşı direniş faaliyetleri bulunmaktadır

Sebilürreşad'ın 68'inci sayısında Çin'de yaşayan Müslümanlar ile ilgili bir dosya bulunmaktadır. Sayının kapağında da kelime-i tevhidin Çince yazıldığı bir tablo bulunmaktadır. Mehmet Kıdeyş imzalı dosyada Çin'de 50 milyondan fazla müslğman olmasına rağmen bunların İslam dünyasında tanınmadığı vurgulanmaktadır. Çin Türkistanı ve Kuzeybatı Çin'de çok fazla Müslüman olduğu bilgisine yer verilen dosyada Müslümanların direnişine ve kurdukları cemiyetlere de değinilmektedir. Yazı tercüme bir çalışmadır ve dosya içerisinde yazıyı yazan Davud Lu Çung Sian'ın fotoğrafına da yer verilmektedir ancak yazının nerede yayınlandığına dair bir bilgi yoktur.

Dergide İslam dünyasına dair haberler genellikle tek veya iki sayfa sürdüğü halde 67'nci sayıda yer alan Endonezya dosyası üç sayfa yer kaplamaktadır. Bağımsız Müslüman Endonezya'nın kurulması dolayısıyla hazırlanan Mehmet Kıdeyş imzalı dosyada Endonezya'nın tarihine yer verilmektedir. Dosyada ayrıca Endonezya'nın ilk cumhurbaşkanı Ahmed Şükrani'nin fotoğrafı ve Endonezya haritası da dosyaya eklenmiştir. Yazıda ağırlıklı olarak ülkeyi tanıtan ansiklopedik bilgilere yer verilmektedir.

Sebilürreşad'da Pakistan'a da özel bir yer verilmiştir. Derginin 56'ncı sayısında "Pakistan Nasıl Doğdu" başlıklı bir dosya bulunmaktadır. Dosya, kapakta Pakistan Sefareti Basın Ataşesi olduğu belirtilen Yakup Dadaşı tarafından hazırlanmıştır. Kapakta ayrıca Dadaşı'nın Sultanahmet'te bir bayramlaşma töreninde çekilmiş görüntüsü bulunmaktadır. Dosyada Pakistan'ın hangi süreçlerden geçerek bağımsızlığını kazandığı anlatılmaktadır. Derginin 62'nci sayısında ise yeni kurulan Türkiye – Pakistan Dostluk Cemiyeti'nin beyannamesine yer verilmektedir.

5.5.3 Avrupa, Rusya ve Amerika

Sebilürreşad'ın incelemeye alınan sayılarında Avrupa ve Amerika'ya Ortadoğu ve Asya'ya nazaran daha az yer verilmektedir. Derginin dördüncü sayısında "Fransa'da Bugünkü Dini Vaziyet" başlıklı bir yazı bulunmaktadır. Yazıda sıkı laikliğe rağmen

Katolik eğitim kurumları ve kilisenin faaliyetlerine dair rakamlar ve istatistiklere yer verilmektedir. 62'nci sayıda ise şiddetli kuraklık sebebiyle yağmur duasına çıkan papaz ve halkın fotoğrafına yer verilmektedir.

Rusya ile ilgili müstakil tek dosya 59'uncu sayıda bulunmaktadır. Londra'da yayın yapan Vatan (El Watan) gazetesinden yapılan tercümede Rusya'da Müslümanlara yönelik zulümlerden bahsedilmekte ve örnekler verilmektedir. "Rusya'da Müslümanlık Yok Ediliyor" başlıklı yazıya göre işkenceler, ibadet yasağı, kapatılan dernekler ve yargılanmalar bu zulümlerin başlıcalarıdır. Ancak derginin birçok sayısında komünizme dair yazı ve dosyalarda Rusya'ya yönelik eleştiriler bulunmaktadır.

İncelemeye esas alınan sayılarda Amerika'ya dair bazı dosyalar da bulunmaktadır. 9'uncu sayıda o dönem bağımsız milletvekili olan Hamdullah Suphi Tanrıöver'in New York'ta katıldığı Komünizme karşı düzenlenen Dinlerarası Konferans'a dair bir demeci bulunmaktadır. 63'üncü sayıda ise Amerika'da İslamiyet başlıklı A. R. Kurt imzalı yazıda ülkede Müslüman olanlardan söz edilmektedir. 64'üncü sayıda ise imzasız bir yazıda Amerika'da toplanan Müslüman Arnavutlar Kongresi konu alınmaktadır. Habere göre kongrede 64 sayfalık bir dergi çıkarılması kararlaştırılmıştır. "Amerika'da Müslüman Arnavutlar Kongresi" başlıklı yazının sonunda Müslüman Arnavutlara muvaffakiyet temennisinde bulunmaktadır.

5.5.4 İslam Aleminden Haberler

Dergide İslam dünyasına dair dosya ve makalelerin yanında 36'ncı sayıdan itibaren "İslam Dünyasından Haberler" başlıklı bir köşe bulunmaktadır. Bu köşede farklı coğrafyalardan kısa haberlere yer verilmektedir. Bu başlık altında bu kısa haberlere değinilerek örneklere yer verilecektir.

Bu başlıklı haberlere ilk olarak 36'ncı sayıda yer verilmiştir. Haberlerin sonunda yer verilen haberlerin Londra'da çıkan Islamic Rview dergisinden alındığı belirtilmiştir. Bu sayıda iki haber bulunmaktadır. İlk haberde Washington'da (Dergide Vaşington olarak yazılmıştır) kurulan bir camiden söz edilmektedir. Ayrıntılı haberde caminin özelliklerinden ve ölçülerinden temel atma törenine katılanlara kadar birçok konuya

değinilmektedir. İkinci haber ise Finlandiya ile ilgilidir. Haberde Helsinki’de Türk – Fin Halk okulunun açıldığı ve okulda müsbet ilimlerin yanısıra dini derslerin ve Türkçenin de okutulduğu, Türkçenin Latin harfleri ile değil Arap harfleri ile yazıldığı belirtilmektedir. Okula yapılan bağışlardan da söz edilen haberde okulu kuran Türklerin kim olduğuna dair bilgiler yoktur. Okulun kurucuları olarak Rusya’dan giden Ahmed Hakim ve Hindistan’dan göç eden Prof. Habibur-Rahman Şakir olarak anılmaktadır

Derginin 40’ıncı sayısında yayınlanan haberlerde ise imza A.R. Kurt’a aittir. İki sayfa süren bölümde Libya’daki genel duruma ait bir haber, İtalyanların sömürgeleştirdiği Libya ve Eritre ile ilgili genel duruma dair bir haber, Hac döneminde kesilen kurbanların hijyenine dair Mısır ve Suudi Arabistan arasında imzalanan bir anlaşma, Taşkent’te toplanan Sovyet Müslümanları Kongresi ve Fizan’ı ziyaret eden Fransız sömürge valisine dair haberler var. Haberlerde A.R. Kurt imzası bulunmakta ancak haberlerin kaynağı belirtilmemektedir.

İslam Aleminden haberler 41’inci sayıda da devam etmektedir. Bu sayıda haberlerin başında “Islamic Review’den” ibaresi bulunurken sonunda ise A.R. imzası kullanılmaktadır. Bu sayıda Malaga’da düzenlenen mevlit kutlamaları ve Kuzey Afrika’daki direniş hareketlerine dair iki habere yer verilmektedir. 43’üncü sayıda devam eden haberlerde ise sadece Islamic Review imzası vardır. Bu sayıda Endonezya’nın Yeni Delhi’de bulunan temsilcisinin “Ülkede son Hollanda askeri gönderilinceye kadar mücadeleye devam edeceklerine” dair beyanatı, Pakistan’da açılan Jeoloji Okulunun dışarıdan öğrenci alacağı ve Pakistan’daki Ahmediye Cemiyetinin yayın faaliyetlerine dair haberlere yer verilmektedir.

Haberler bir sayı sonra 45’inci sayıda da devam etmektedir. Bu sayıda Londra’da düzenlenen mevlit kutlamaları ve Lano adasındaki Müslümanların yardım talebine yer verilmektedir. Adanın nerede olduğuna dair bilgi verilmezken buradaki 70 bin Müslümanın misyonerliğe karşı mücadele edebilmek için Mısır’daki Ezher Üniversitesi’nden Kur’an-ı Kerim ve kendilerine Arapça öğretecek eğitmenler istediği belirtilmektedir.

Bir sonraki İslam Aleminden Haberler köşesi 49’uncu sayıda yer almaktadır. Bu sayıdaki dosyada yine farklı bölgelerden haberlere yer verilmektedir. Bu sayıda Mısır’da

keşfedilen gaz yatağı, Yemen’de inşa edilen bir liman, Suudi Arabistan’la ilgili gelişmeler, Pakistan’da eğitim için gereken para gibi farklı haberler bulunmaktadır. Haberlerin sonunda A.R. imzasına rastlanmaktadır.

Uzun bir aradan sonra 66’ncı sayıda bu tarz haberlere yer verilmektedir. Bu sayıda Pakistan’dak dokuma sanayisinde altı modern fabrikanın kurulması, Pakistanlıların milli şairi Muhammed İkbal’in eserlerinin farklı dillere tercüme edilmesi ve Urdu diliyle eğitim veren ilk kolejin açıldığına dair haberler bulunmaktadır. Almanya’da ise Ramazan Bayramı kutlamalarında bir kişinin Müslüman olduğuna dair bir habere yer verilirken Çin’le ilgili haberde Kızıl Ordu’nun Müslümanlara yönelik baskılarına değinilmektedir.

İncelemeye esas alınan dergi sayılarında son “İslam Dünyasından Haberler” 67’nci sayıda yayınlanmıştır. Bu sayıda çok kısa haberlere yer verilmektedir. İlk olarak Hindistan sosyalist lideri olarak takdim edilen Jai Parakash Nargin’in bir cümlesi aktarılmaktadır: “Memleketteki Müslümanlar o kadar ürkütülmüş, o kadar cesaretleri kırılmıştır ki vicdanlarına göre hareket etmeleri imkansız hale gelmiştir.” Ardından İbni Sina’nın bininci yılı (doğum mu yoksa ölüm mü kastediliyor belirtilmiyor ancak İbni Sina 980’de doğup 1037’de vefat etmiştir. Dergi 1949 tarihli dir.) münasebeti ile yedi Arap ülkesinin eserlerini yeniden basacağı belirtilmektedir. Haberde ülke isimlerine yer verilmemektedir. Pakistan’da düşen bir uçak, Pakistan’da düzenlenen İslam İktisadı Kongresi, Almanya’da doğu dillerine gösterilen ilgi, Berlin yüksekokullarında İslam dersi okutulması bölümde yer alan diğer haberlerdir.

Dergide bunların yanında sık sık dünyanın farklı bölgelerinde Müslüman olan isimlere dair haberler de yer almaktadır. Düzenli aralıklarla yayınlanan “Ben niçin Müslüman oldum” köşesinde İslam dinini seçenlerin neden böyle bir tercih yaptıklarına dair görüşlerine yer verilmektedir. Bu köşede yayınlanan yazılar genellikle tercüme edilmektedir. 51’inci sayıda “Sarevak” isimli bir İngiliz prensesinin Müslüman olduğu ve Londra’da radyo aracılığı ile bunu tüm dünyaya duyurduğu belirtilmektedir. Köşede İngiliz prensesinin radyo konuşmasının tercümesine yer verilmektedir. Ancak “Sarevak” isimli bir İngiliz prensesine kaynaklarda rastlanmamıştır. O dönem yabancı isimler Türkçe metinlerde okunduğu gibi yazıldığından yanlış yazılmış olabileceği düşünülmektedir.

5.5.5 Sebilürreşad'daki Haberlerin Genel Niteliği

Sebilürreşad dergisi ilk yayınlandığı dönemlerde İslam dünyasına dair haber ve makalelere daha az yer verirken ilerleyen sayılarda bunların sıklığı artmıştır. Dergide Cevat Rifat Atilhan, Mehmet Kıdeyş, A.R. Kurt gibi düzenli yazan yazarlar olduğu gibi tercüme yazı ve dosyalara da sıkça rastlanmaktadır.

Derginin İslam dünyasındaki haberlerinde siyasi olayların yanında insan hikayelerine de çokça yer verilmektedir. Bir ülkede azınlık olan Müslümanların açtığı bir cami, batıda İslam'ı seçen gayrimüslimler, Batı ülkelerinde açılan dini okullar veya müfredata İslami derslerin alınması gibi konular dergi haberlerine konu olmaktadır. Kültürel meseleler de siyasi olaylar kadar yer bulmaktadır. Yurtdışındaki bir medrese ya da bir İslam büyüğüne yer veren haberler sıklıkla görülmektedir.

Dergide komünizm karşıtlığı çok geniş yer bulmaktadır. Dergideki haber ve yorumlarda Müslümanlara yönelik baskı ve zulümlerin temelinde Siyonizm, komünizm ve masonluğun var olduğu görüşü hakimdir. Osmanlı'nın yıkılışına da bu akımlar sebep olmuştur. Derginin yayınlandığı günlerde de her zulmün altında bunlar bulunmaktadır.

Sebilürreşad'ın haberlerinde çok yoğun bir şekilde İsrail karşıtlığı da söz konusudur. Dergi, İsrail'i hakim görüşü Siyonizm sebebiyle tüm Müslüman aydınlar gibi büyük bir tehlike olarak görmektedir. Dergide İsrail'i tanıyan Türkiye'ye de tepki gösterilmektedir.

5.6 Selamet ve Sebilürreşad Haberlerindeki Benzerlikler ve Farklar

İki dergide yer alan İslam dünyasına dair haberlerde benzerlikler olduğu gibi bariz farklar da söz konusudur. Selamet dergisinde ağırlıklı olarak siyasi konular ele alınırken Sebilürreşad'da toplumsal meseleler, kültürel konular ve insan hikayelerine de yer verilmektedir. Selamet dergisinde de İslam dünyasından önemli isimlerin hayat hikayelerine yer verilse de bunlar ağırlıklı olarak siyasi kişiliklerdir.

Selamet dergisi İslam dünyasının sorunlarıyla ilgilenirken Türkiye'nin resmi görüşüne çok yakın durmaktadır. İsrail'in kuruluşunda görüldüğü gibi siyonizme ve İsrail'in kuruluşuna çok şiddetli tepki gösteren dergi, Türkiye'nin İsrail'i tanıması üzerine Arapları suçlamaya başlamış ve onların yeteri kadar gayret göstermediklerini savunmuştur. Sebilürreşad ise İsrail'e her daim tepkili davranmış, onu tanıyan Türkiye'ye de tepki göstermiştir.

Selamet dergisi bazı olaylar karşısında gazeteci refleksiyle aceleci davranabilmektedir. Suriye'de darbe yapan Hüsnü Zaim'i albay olmasına rağmen mareşal diyerek kapaktan vermiş ve Suriye'yi çok ileriye taşıyacağını belirten haberler yayınlamıştır. Ancak iktidarı iki ay süren Zaim'in iktidardan düştüğüne ve idam edildiğine dair haberlere yer vermemiş, sadece Suriye'de seçim sisteminin değişeceği ve yeni seçimlerin yeni sistemle yapılacağını haberleştirmiştir. Bu durumum Selamet'in sahibi ve başyazarı Ömer Rıza Doğrul'un aynı zamanda Cumhuriyet Gazetesi'nde yazar olması ile ilgili olabileceği düşünülmektedir. Doğrul, gazete adına bölgeleri gezmekte ve gazetenin yanısıra çıkardığı dergide de gördüklerini haber yapmaktadır. Sebilürreşad ise güncel siyasi meselelere dair haberlere çok yer vermemektedir. Ülkelerdeki Müslümanların durumunu, tarihini ve kültürlerini haberleştirmektedir. Sebilürreşad'da güncel siyasi meselelere dair haberler çok az yer almaktadır.

Sebilürreşad'da çok yoğun bir şekilde Siyonizm ve masonluk karşıtlığı vardır. Selamet dergisinde bu durum Sebilürreşad'daki kadar belirgin değildir. Ancak iki dergide de komünizm karşıtlığı en üst düzeydedir.

Sebilürreşad, İslam dünyasında bir araya gelen Müslüman topluluklarına/cemiyetlere büyük önem vermekte ve bunlara dair sıkça haberler yapmaktadır. Dünya İslam Kongresi, İslam İktisadı Kongresi gibi oluşumlara Sebilürreşad'da sıkça rastlanmaktadır. Kısacası Sebilürreşad'da bir "ittihad-ı İslam" (İslam birliği) ideali savunulmaktadır. Selamet ise bu konuya daha temkinli yaklaşmaktadır. Yukarıda da belirtildiği gibi dergide Pakistan'dan yapılan bir ziyarete yönelik haberde, yapılan övgülerin ittihad-ı İslam olarak anlaşılmaması için açıklama yapılması ihtiyacı hissedilmektedir.

Selamet dergisi İslam dünyasından haber yaptığı zaman ağırlıklı olarak ülkelerin iktidarlarını merkeze almaktadır. Sebilürreşad ise faaliyet gösterdikleri ülkelerde iktidarda olmayan cemiyet ve gruplara da yer verebilmektedir.

6. SONUÇ ve DEĞERLENDİRME

Cumhuriyetin kurulmasının ardından Türkiye’de 1950’ye kadar CHP’nin yönettiği bir tek parti iktidarı hüküm sürmüştür. 1946’da çok partili hayata geçiş kararı alınmasına ve iki partinin katılmasına rağmen uygulanan açık oy-gizli sayım sistemi nedeniyle aynı yıl yapılan seçimlerde CHP yeniden iktidar olmuştur. Uygulanan sistemden dolayı bu yılda yapılan seçimler şaibeli olarak değerlendirilmiştir. Bu sebeple tek parti iktidarını 1946 değil, 1950’ye kadar devam ettiği kabul edilmektedir.

Tek parti iktidarı boyunca ülkenin görüşü olarak Batılılaşmayı esas alan Kemalizm kabul edilmiştir. Bu nedenle muhafazakar/İslamcı kesimlere yönelik bir baskı söz konusu olmuştur. Bu baskılar gündelik hayatta olduğu gibi basın yayın hayatında da kendisini hissettirmiştir. 1925’te kabul edilen Takrir-i Sükûn Kanunu ile çok sayıda dergi ve gazete kapatılmıştır. Adı geçen kanun hükümete gazete ve dergileri kapatma yetkisi verdiği gibi, gazete ve dergi kurmayı zorlaştırma yetkisi de vermiştir. Bu sebeple 20 sene boyunca Türkiye’de İslamcı/muhafazakar kesimler gazete-dergi çıkaramamışlardır. Çıkan dergiler de hükümetin sıkı denetimi altında yayınlanmaktadır. Bu nedenle basın yoluyla bir muhalefet imkansız hale gelmiştir.

1940’larda başlayan ekonomik buhran neticesinde kısıp da olsa muhalif sesler yükselmeye başlamıştır. Kısa bir süre sonra çok partili hayata geçiş kararı alınmış, CHP’den ayrılan Adnan Menderes ve arkadaşları DP’yi kurmuşlardır. DP’nin kurulması halkta yoğun bir ilgiyle karşılanmıştır ancak 1946’da yapılan seçimlerde iktidarı yeniden CHP almıştır. DP ise mecliste muhalefet görevi üstlenmiştir. Mecliste iki partinin olması dolayısıyla sorunlar artık konuşulmaya başlanmış ve muhalif sesler yükselmiştir. Bu durum basın özgürlüğü ve dini hayatın önündeki engellerin de önemli bir kısmının kalkmasına vesile olmuştur. Bu tarihten itibaren Türkiye’de muhafazakar/İslamcı dergiler boy göstermeye başlamıştır.

Çalışmada incelenen dergiler için İslamcı/muhafazakar gibi ifadeler kullanılmıştır. İslamcılık, XIX ve XX. yüzyıllarda ortaya çıkan bir fikir akımıdır. İslam’ın manevi, ahlaki ve kültürel değerlerine uygun bir dünya kurulmasını, İslam’ın siyasetten hukuka, eğitimden ahlaka hayatın her alanında hakim olmasını hedeflemektedir. Osmanlı

döneminde Müslümanların Batı karşısında gerilemesini durdurmak için ortaya çıkan İslamcılık Türkiye’de Cumhuriyetten sonra ise Müslümanların Batılılaşmaya karşı kendi değerleriyle var olmayı varlık sebebi saymıştır.

Cumhuriyetin kurulmasından sonra Batılılaşmayı esas alan tek parti yönetimi, İslamcı ve muhafazakar kesime yönelik bazı baskılar uygulamıştır. Tek sesli bir basın isteyen yönetim, gazete ve dergilerde haberlerin nasıl görülmesi gerektiğine de müdahale etmiştir. Hükümetin basın organlarını yargı kararı olmaksızın kapatma yetkisi olması sebebiyle uzun yıllar Türkiye’de İslamcı/muhafazakar bir yayın olmamıştır.

1946’dan önce Türkiye’deki gazete ve dergiler tamamen hükümetin denetimi altında olduklarından özgür haber yapmaları mümkün olmamıştır. Tek parti yönetimi, denetim yetkisini sıkça kullanmış, gazetelerin manşette hangi haberleri görmesi gerektiği gibi konulara bile müdahale etmiştir. Müdahale sonucunda gazetelerin dış haberlerde serbest davranmaları imkanı kalmamıştır. 1941’de Başbakan Refik Saydam tarafından hazırlanan genelgede gazetelerin sadece AA veya Basın Yayın Genel Müdürlüğü’nün servis ettiği dış haberlerin verilmesi istenmiştir. Tüm bu durumlar tek parti iktidarı boyunca gazete ve dergiler istediği gibi yayın yapamazken insanlar istediği gibi haber alma özgürlüğünden mahrum kalmıştır.

1940’lı yılların ikinci yarısından itibaren İslamcı ve muhafazakar dergiler yayımlanmaya başlamıştır. Bunlar arasında Sebilürreşad, Selamet, Hareket, Büyük Doğu, Doğan Güneş, Doğru Yol, Ehli Sünnet, Hakikat Yolu, Hakka Doğru, İrşad, İslam Dünyası, İslam Yolu, Müslüman Sesi ve Serdengeçti yayınlanan İslamcı/muhafazakar dergilerden bazılarıdır. Bu dergilerin bazıları yoğun ilgiyle karşılaşp yıllarca yayınlarını devam ettirirken bazıları kısa ömürlü olmuştur. Dergiler ağırlıklı olarak insanların dini bilgi ihtiyacını karşılamış ve ilmihal, peygamberlerin hayatı, tefsir gibi konularda makale ve yazılara yer vermişlerdir. Bir kısmı ise bunların yanından İslam dünyasından haberler de vermişlerdir.

Dönemin sınırlı iletişim imkanları içerisinde Ortadoğu’dan ve İslam dünyasından haberler verebilmek zordur. Çünkü mecliste muhalif bir grup olsa da tek parti döneminde iktidar olan CHP’nin iktidarı devam etmektedir ve Anadolu Ajansı’nın servis ettiği haberler eskisi gibi Batı dünyası ağırlıklıdır. Bu sebeple dış haberlere yer veren İslamcı/muhafazakar dergiler ağırlıklı olarak çeviri haberler yapmaktadır.

Adı geçen dergiler arasında dış haberlere en çok yer veren dergiler Sebilürreşad ve Selamet olduğu için incelemede bu dergiler esas alınmıştır. Hem Selamet hem de Sebilürreşad haftalık olarak yayımlanmakta ve 16 sayfa çıkmaktadır. İki dergi de hemen her sayısında farklı bölgelerden haber ve yorumlara yer vermeye çalışmaktadır.

Çalışmada incelenen dergilerden Sebilürreşad, ilk sayılarında yoğun olmasa da ilerleyen sayılarında İslam dünyasına geniş yer vermiştir. Haber ve makalelerinde İslam dünyasındaki siyasi olayların yanısıra kültürel ve toplumsal olaylara da yer veren Sebilürreşad'da sık sık Müslüman olan gayrimüslimler, Batılı ülkelerde açılan camiler, Avrupa'da kutlanan dini bayramlar ve mevlit kandillerine dair haberlere rastlanmaktadır. İslam Aleminden Haberler başlıklı müstakil bir köşesi olan Sebilürreşad'da İslam dünyasının farklı yerlerinde yayınlanan ya da Batılı ülkelerde Müslümanların çıkardığı dergi ve gazetelerden tercümeler de bulunmaktadır.

Selamet dergisi ise İslam dünyasından haber ve yorumlara sıkça yer vermesine rağmen bunlar ağırlıklı olarak siyasi meselelere dairdir. Tanıtılan şahıslar genellikle Müslüman ülkelerin büyükleridir. Sebilürreşad dergisi İsrail'in tanınması başta olmak üzere bazı konularda iktidara eleştiriler getirebilirken Selamet dergisi eleştirilerden kaçınmakta, hatta Türkiye'nin bazı tavırlarını tevil etme yoluna gitmektedir. Sebilürreşad, hac başta olmak üzere dini faaliyetlerin özgürce yapılabilmesi için haber ve yorumlara yer verip bu konuda tek parti iktidarına yönelik eleştirilerde bulunurken Selamet'in dini özgürlüklerden bahsederken bile CHP hükümetine yönelik sert söylemlerden kaçınması dikkat çekmektedir.

Selamet, İslam ülkeleri ile ilgili haberlerde ülkedeki iktidarları merkeze almakta, ülke yöneticilerine yönelik çok yoğun övgülerde bulunmaktadır. Sebilürreşad ise iktidarda olmayan cemiyet ve gruplarla ilgili haberlere de yer vermektedir.

İki dergi de haftalık olmasına rağmen dünyada gelişen olayları çok geç takip etmektedir. Bu da o dönemin iletişim imkanlarının kısıtlı olduğunu göstermektedir. Sebilürreşad'da Amerika'da açılan bir camiyle ilgili haber yapılırken cami fotoğrafının üç sayı sonra kapaktan verilmesi, dönemin iletişim imkanları ile ilgili ipucu vermektedir. Günümüzde araştırmacılar dergiyle ilgili çalışma yaparken tüm sayıları önüne koyup baktıkları için bütünlüğü yakalayabilmektedir ancak o dönem derginin cami açılış haberinin olduğu

sayıya ulaşamayan bir okuyucu, üç sayı sonra kapaktaki fotoğrafı gördüğünde bütünlüğü yakalamada sorunlar yaşadığı muhtemeldir.

Dergilerde dini hayatın önünde yaklaşık 20 yıl devam eden baskılar sebebiyle ağırlıklı olarak ilmiyal bilgileri, peygamberlerin hayatı, hadisler, Kur'an-ı Kerim'den ayet mealleri verilmekte ve bunların incelendiği makaleler yayınlanmaktadır. Bu durumun okuyucularda büyük memnuniyet oluşturduğu dergilere gönderilen mektuplardan anlaşılmaktadır.

Sebilürreşad'da birçok sayıda şiirlere de yer verildiği görülmektedir. Birçok sayıda Mehmet Akif'in şiirlerine rastlanırken Midhat Cemal Kuntay'a ve başka şairlere ait şiirler de vardır dergide. Selamet'te ise şiire rastlanmamaktadır.

Selamet ve Sebilürreşad'ın en belirgin ortak noktası komünizm karşıtlığıdır. Dönemin bütün İslamcı ve muhafazakar aydınları komünizme karşı sert bir duruş sergilemiştir. Bu durum, Sebilürreşad ve Selamet'in yanısıra tüm İslamcı dergilerde görülmektedir. Sebilürreşad'da bunun yanında çok katı bir Siyonizm ve masonluk karşıtlığı göze çarpmaktadır, dünyada Müslümanlara yönelik tüm baskı ve zulümlerin kaynağı ve sebebi olarak Siyonizm gösterilmektedir. Osmanlı'nın yıkılmasının arkasında da Siyonizm bulunmaktadır.

İncelemeye esas alınan her iki dergide de devamlı yazan yazarlar vardır ancak bu isimlerin önemli bir kısmının müstear olduğu izlenimi uyanmaktadır.

Söz konusu dergiler bugünkü dergilerle mukayese edildiğinde çok amatör oldukları düşünülebilir ancak dönemin hem teknik imkanları hem de maddi sıkıntılar açısından düşünüldüğünde ortaya önemli eserler ortaya çıktığı görülebilecektir. İki derginin de maddi sorunlar yaşadığı, bayilerle abonelere sık sık ödemelerini yapmaları için çağrı yapmaları dikkat çekmektedir. İki dergide de reklama rastlanmamaktadır ancak Selamet'te Ömer Rıza Doğrul'un, Sebilürreşad'da ise Eşref Edib ve bazı dergi yazarlarının kitaplarıyla ilgili ilanlar bulunmaktadır. İki dergi de haftalık ve 16 sayfa halinde çıkmaktadır.

Her iki dergide de sayfa sayısı 16 ile sınırlı olmasına rağmen 5-6 sayfalık uzun yazılara rastlanmaktadır. Uzun yazıların bir kısmının ilk sayfalarda verilerek yarıda kesilip

“devamı 15. sayfadadır” denilip başka sayfalara yönlendirilmesi dergilerin okunmasını zorlaştırmaktadır. Buradan dönemin okuma alışkanlıklarının bugün terk edildiği görülmektedir.

Bir diğer husus ise İslam dünyasının seksen yıl önceki sorunları ile bugünkü sorunların önemli bir kısmının aynı olmasıdır. O dönem başlayan Filistin sorununun çözümü noktasında hala bir adım atılamazken 1940’larda Çin Türkistanı diye adlandırılan Doğu Türkistan’da Müslümanlara yönelik asimilasyon politikasında değişim olmamıştır. Suriye o dönemlerde de karışıkken bugün de iç savaş halindedir. Orta Asya Türkleri bugün bağımsızlığını kazanmış olmasına rağmen Rusya’nın tahakkümü devam etmektedir. Kuzey Afrika ülkeleri sömürgecileri kovup bağımsızlıklarını elde etmesine rağmen hala sorunlarını çözememişlerdir.

KAYNAKÇA

Resmi Kaynaklar

Resmi Gazete

TBMM Zabıtları

Dergiler

Selamet Dergisi (1-105 sayılar)

Sebilürreşad (1-70 sayılar)

İnternet Siteleri

T24.com.tr, 2014, Abdullah Gül Twitter yasağını deldi: Kapatılması tasvip edilemez, <https://t24.com.tr/haber/gul-sosyal-medya-platformlarinin-tamamen-kapatilmasi-tasvip-edilemez,253972> (Erişim tarihi: 18 Nisan 2022).

AK Parti 4. Olağan Kongre 2023 Siyasi Vizyonu: 2015 s.4 <http://www.akparti.org.tr/media/272148/2023-vizyonu.pdf> (Erişim Tarihi: 13 Nisan 2022)

Yayınlar

Akçura, Y. Üç Tarz-ı Siyaset, İstanbul, 2006

Albayrak, S. “Türkiye’de İslamcılığın Doğuşu, İstanbul 1989

Akdoğan, Y. Siyasal İslam, Refah Partisi’nin Anatomisi, İstanbul 2000

Aktaş, C. Bir Hayat Tarzı Eleştirisi: İslamcılık, İstanbul, 2007

Başgil, A. F. Din ve Laiklik. İstanbul, 1996

- Başgil, A. F. Din ve Laiklik, Kubbealtı Neşriyat. İstanbul, 2016
- Bulaç, A. Göçün ve Kentin Siyaseti, MNP'den SP'ye Milli Görüş Partileri, İstanbul, 2009
- Bora, T., Türk Sağının Üç Hali: Milliyetçilik, Muhafazakârlık ve İslamcılık, 7. Baskı İstanbul: Birikim Yayınları, 2012
- Cangızbay, K. Çok-hukukluluk, Laiklik ve Laikrasi. Ankara, 2006
- Cumhuriyet Halk Partisi Üsnomal Büyük Kurultay'ın Zabtı, Ankara, 1938
- Emre, A. Müstağrip Aydınlar Yüzyılı, İstanbul, 2017
- Gevgili, A. Türkiye'de Yenileşme Düşüncesi, Sivil Toplum, Basın ve Atatürk, İstanbul, 1990
- Gözler, K. Türk Anayasa Hukuku Dersleri, 10. Baskı, Bursa: Ekin Yayınları, 2010
- Güngörmez B. "Muhafazakâr Paradigma: Dogma ve Önyargı," Muhafazakâr Düşünce, Cilt 1, 2004
- İçel, K. Kitle Haberleşme Hukuku, 2. Bsm, İstanbul. 1985
- Kara, İ. Türkiye'de İslamcılık Düşüncesi 1, İstanbul 1986
- Kara, İ. "Cumhuriyet Türkiye'sinde Dini Yayıncılığın Gelişimi Üzerine Birkaç Not", Toplum ve Bilim Dergisi, 29/30, 1985
- Karpat, K. İslam'ın Siyasallaşması, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2005
- Lewis, B. Modern Türkiye'nin Doğuşu, çeviren. Metin Kırıatlı Ankara, 1993
- Nadir, N. Perde Aralığından, İstanbul, 1965,
- Oktay, O. Toplumsal Değişme ve Basın, Bilim Felsefe Sanat yayınları, İstanbul. 1987
- Okyar, A. F. Serbest Cumhuriyet Fırkası Nasıl Doğdu Nasıl Feshedildi, İstanbul, 2019
- Ozankaya, Ö. Türkiye'de Laiklik: Atatürk Devrimlerinin Temeli. İstanbul, 1993
- Özgen, M.İ. Basın Ahlak Kuralları ve Yasalar, Kardeşler Basımevi, 1988
- Sözen, E. Söylem: belirsizlik, mübadele, bilgi, güç ve refleksivite. İstanbul: Paradigma Yayınları, 1999
- Şahin, E. Geçmişten günümüze kadın süreli yayınlarına karşılaştırmalı bir yaklaşım. Türk ve İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi. 5(16), 86-105. 2018
- Şentürk, H. İslamcılık, İstanbul 2019

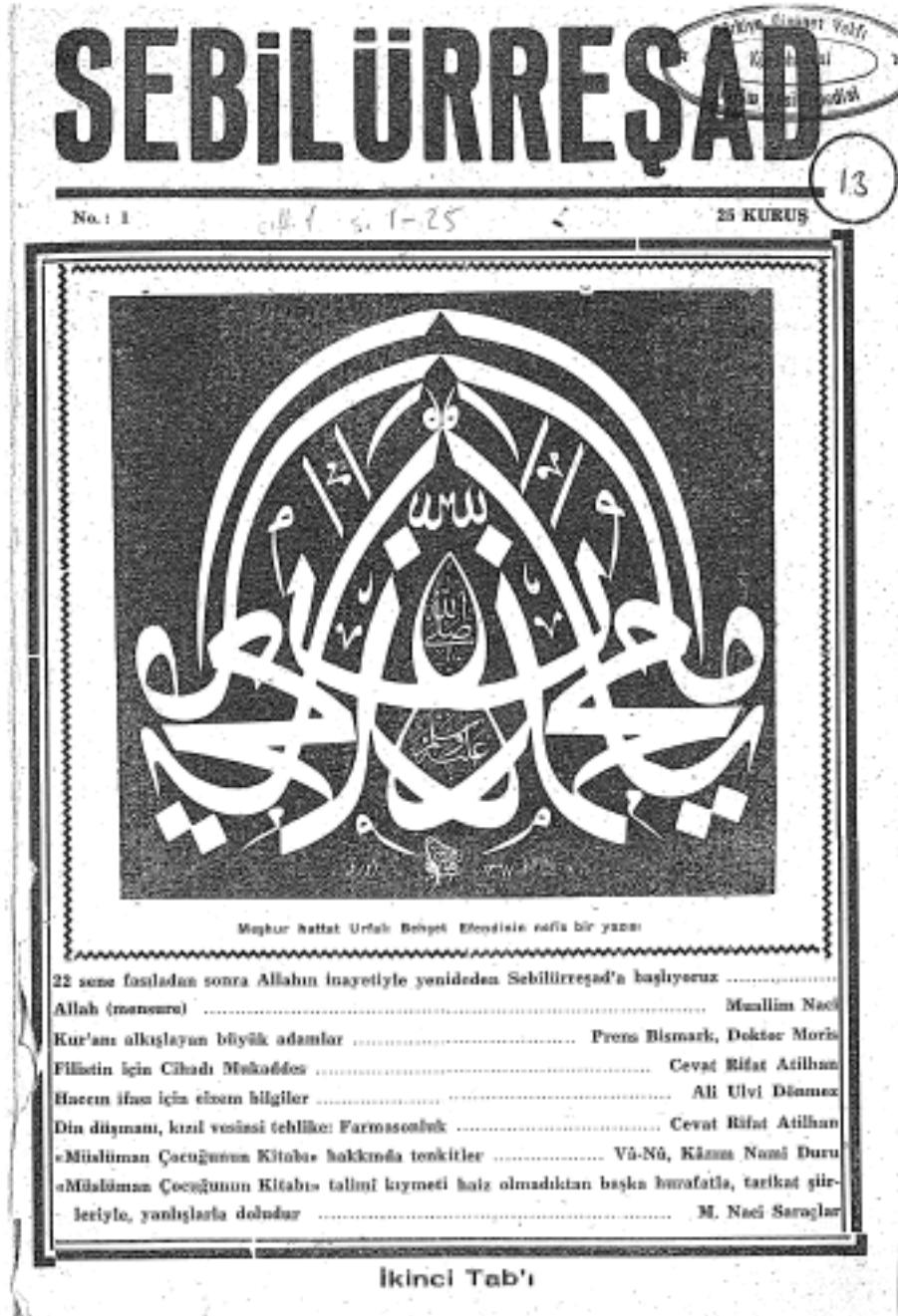
Türküne M. İslamcılığın Doğuşu, Ankara 2003

Zürcher, E.J. Modernleşen Türkiye'nin Tarihi, çeviren. Yasemin Saner Gönen, İstanbul:
İletişim Yayınları, 2005

EKLER

Dergi Kapakları

SEBİLÜRREŞAD

Amerikan Bahriye neferleriyle Türk kızlarını kucaklaştıran
Genç Hristiyan Cemiyetinin münasebetsizlikleri

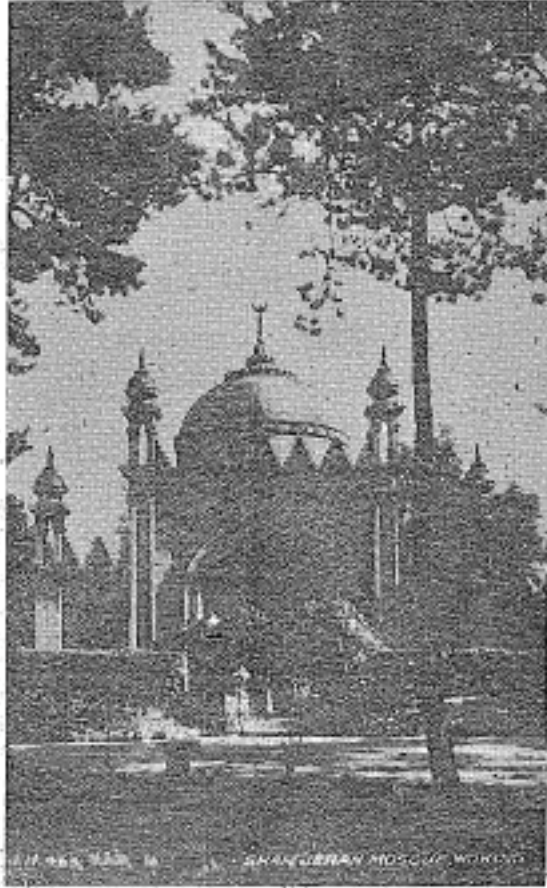

SEBİLÜRREŞAD

SAYI: 62

CİLT: III

25 KURUŞ

İÇİNDEKİLER

Tefsir-i Kur'an-ı Kerim	M. Raif Ogan
Diyanet Reisinin mühim konferansları	Tahir Harimi Balesoğlu
Hacce giden Türk gazetecileri	Eşref Edib
Türkiye - Pakistan Dostluk Cemiyetinin beyannameesi	
Maskeli dinsiz	M. Raif Ogan
Maxiye düşmanlık gösteren, mâneviyatı baltalyan gizli bolşevikler	
Hürriyet Perisinin millete hitabesi	Namak Kemal
Tanzimat ve ıslahat hareketi	Eşref Edib
Işık sağan kitap	M. Raif Ogan
Fransada yağmur duşuna çıkan halkın resmi	
İman dolu bir şiir kitabı	Hacılara bir hitap

SEBİLÜRREŞAD

SAYI: 39

Cilt: II.

25 KURUŞ

VAŞİNGTonda yeni bir Cami inşa ediliyor

BU SAYIDAKİ YAZILAR:

Kur'an nedir? Prof. Kâmil Miras
Namazda Kur'an okumak meselesi hakkında tetkikat
Yeni türeyen Alevî misyonerleri
M. Raif Ogan
Allahtan korkanlar partisi : Hakkı Şenkon
Mason tarikatı Feridun Osman
Seriati yaşatmamak Celâl Bayarın elinde

midir M. Raif Ogan
Celâl Bayar Gladston'dan mı ilham aldı?
Egref Edib
Hindistanda Osmanîye Üniversitesi
M. Sadık
Güllüce farmason maskaralıkları
Vakıflar Umum Müdürlüğüne açık mektup

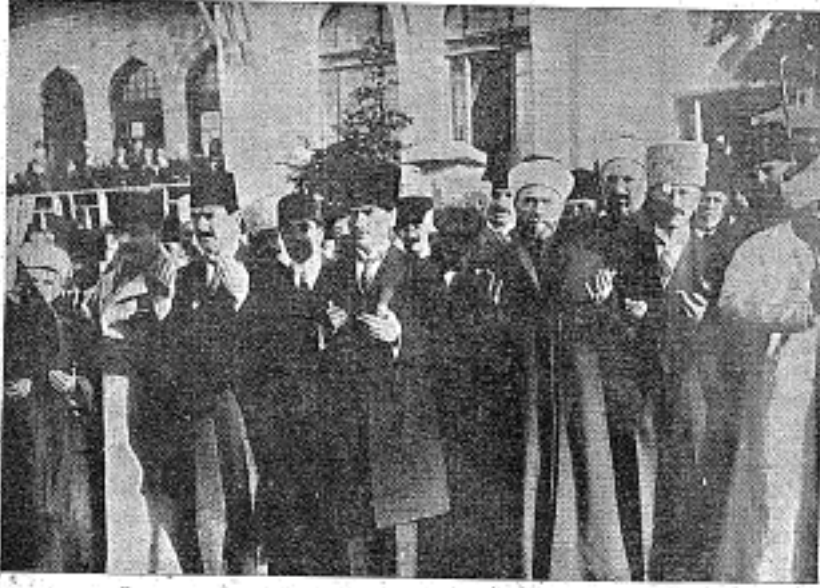
SEBİLÜRREŞAD

SAYI: 49

Cilt II.

25 KURUŞ

Milî İstiklâl Mücadelesi Hatıralarından

Ankarada Büyük Millet Meclisi önünde resmi geçidi müteakip
ordumuzun muvaffakiyeti için yapılan dua

Milî Mücadele böyle başladı. Atatürk Allaha böyle yal-
vardı. Ulema bu dâvaya canla, başla böyle hizmet etti,
Millet zaferi bu imanla kazandı. İstiklâl ve İnkılâbın te-
melleri din ve imandır. Millet imanında sadıktır. "O za-
manın Galip Hocası Celâl Bayar, şimdi din ve şariat
düşmanı Gladston mu oldu?" Türkiye'de İslâm şariatını
yaşatmayacağız, diye Müslüman Türk Milletinin mukad-
desatine hakaret eden bir adam Türk milletinin lideri
olamaz

SELÂMET

Sayı : 1

Sahibi ve Başmüdürlüğü: ÖMER RIZA DOĞRUL
Dini, İlmî Ahlâkî Siyasî Haftalık Mecma

25 Krş.

İÇİNDEKİLER

Yolumuz ve ömürümüz	Ömer Rıza Doğrul
Bir duvar ve bir videden	Fahreddin Razi'den
İlmî - dînî araştırmalar	Mustafa Abdürrazık Faza
Dinin mânâsı ve tarifi	Ezher Üniversitesi Rektörü
Buhamam İslâm şahsiyeti	Ahmet Hamdi Akseki
İslâm âlemimizin davaları	Dipnet İleri Reisi
Kur'andan ilhamlar	Filistin meselesi nasıl peyda oldu ve ne merkezdedir?
Peygamberimizin dilinden dersler	İslamiyet insanı ve görevi, dâimî ve ilerimin ve ilerlemenin taraftarıdır.
İslâm tarihinden sayfalar	Oz güçlüğü hakkında
İlmî dünyamızda din	Birmek oğulbu kimlerdir?
İlmî dilyle ve delillerle Allahı isbat	A. Cezayir Moctam
Tarihi tefrikamız	Newyork İlmî Akademisi
Okurlarımızla hoşhalat	Şefi
	İmamı Azam Ebu Hanifenin hayali
	Selâmet

23 MAYIS 1947 — CUMA

SELÂMET

Derleme

Sayı: 21

Sahibi ve Başmuharriri: ÖMER RIZA DOĞRUL
Dini, İmti, Ahlak, Siyasat Haftalık Mecmua

25 Kr.

İstanbulun en genç camiini ziyaret: Radyomuz dini neşriyat yapmalı mıdır?

M. Salâhaddin

Profesör İhsan Catiçoğlu, Son Saat başmuharriri, Bahadır Dülger, Doçent Kasım Ketrelli, Dr. Macit Mansuroğlu, Muharir ve müvakkit Reh. Cevat Ulunay, Muharir Reşat Feyzi Yüzüncü'nün cevapları

Hastalarını musiki ile
tedavi eden bir Müs-
luman hekim

Yazan:
Mustafa Abdurrazak
Paşa

Bir papazın hepimiz
verdiği kıymetli bir
ders

Yazan:
Ömer Rıza Doğrul

İnsan benliğinin
hürriyeti

Yazan:
Muhammed İkbal
(İsmi, arın, tahrir, ilâhî)

Büyük devletlerde
herbirinin kence te
mak istediği bir laâz
yurdu

Yazan:
Prof. Dr. Zeki Ali
(Lâzım, ilâhî, tahrir, ilâhî)

Benliğ ve gerilemeğe
dair

Yazan:
M. Nuri Sever

Kurandan İbhamlar:
Keyser Söğütü'nün
tercümâ ve tefsiri

Yazan:
Ömer Rıza Doğrul

İslâm tarihinden ca
sayfalar: Fil vak'a

Yazan:
Prof. Dr. Tâhâ Hüseyin

Peygamberimizin
dilinden dersler

İmamı Azam
(Tahrir, tahrir)

İstanbulun en genç camii, Şişli Camii Şerifinin dış kapısı

SELÂMET

Sayı : 32

Sahibi ve Başmuharriri : ÖMER RIZA DOĞRUL
Dini, İlmî, Ahlîkî, Siyasî Haftalık Mecmua

25 Kr

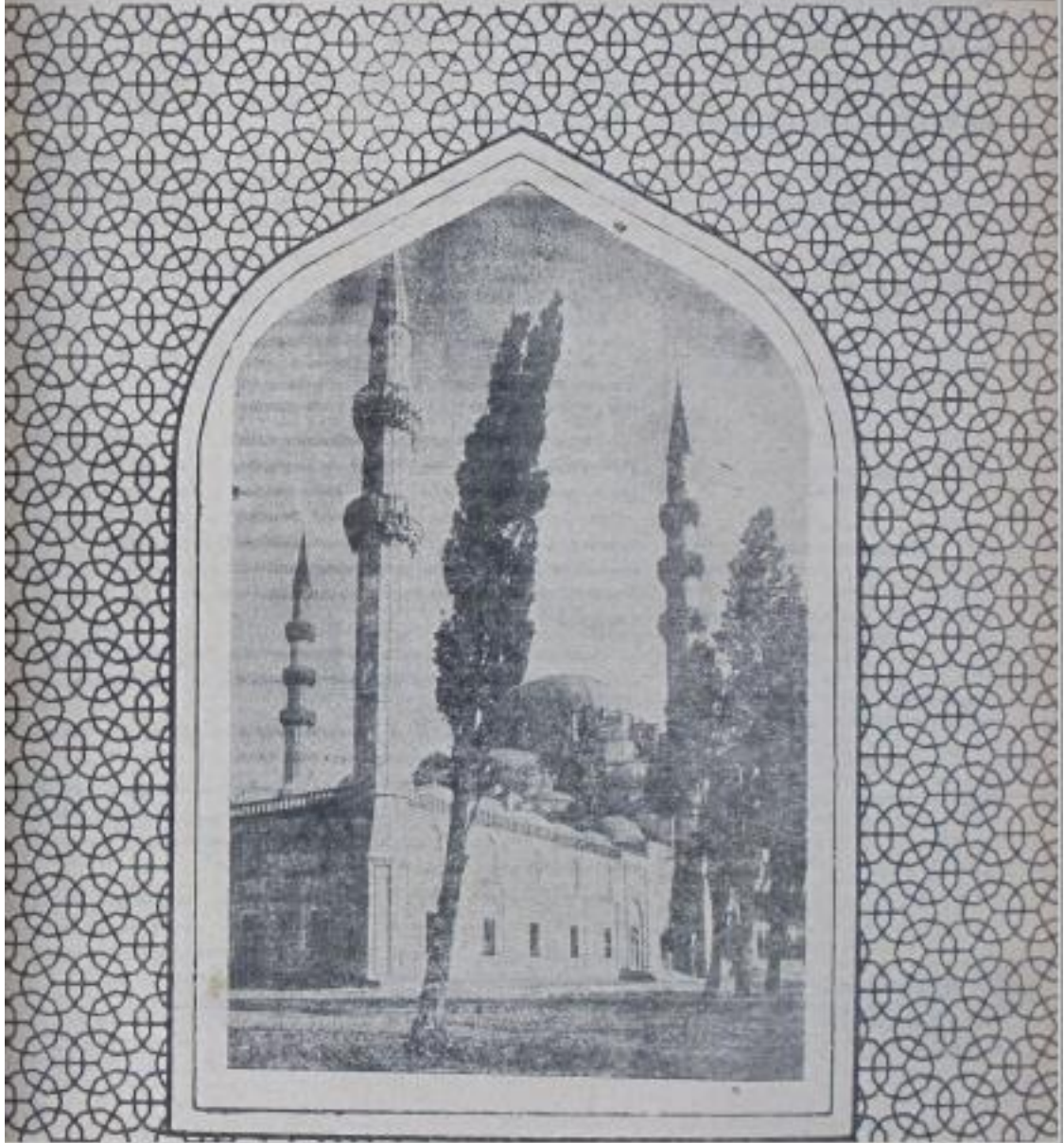
Büyük İslâm Türk Şairi Mehmet Akif (Yıldönümü münasebetile)

SELÂMET

ayı: 52

Sahibi ve Başmuharriri: ÖNER RIZA DOĞRUL
Dini, İlmî, Ahlîkî, Siyasî Haftalık Mecmua

25 Kr.

YENİ SELÂMET

Cilt: IV.
Sayı: 32-100

DİNİ, İLMİ, AHLÂKİ, SİYASİ HAFTALIK MECMUA
Sahibi ve Başmuharriri: ÖMER RIZA DOĞRUL

25 Kr

Tokyo'da 1937'de açılan camii
Camii o zaman bir tâk-i zaferle de süslenmişti.
(Yatın 4-5'inci sahifemizedir.)

İÇİNDEKİLER:

Selâmetin yüzüncü sayısı
Ömer Rıza Doğrul

Goethe ve İslâmiyet

Ahdürresid İbrahim'in
son yılları
(Merhumun kızı ile
bir mülâkat)

Tin, Kureys, Karia,
Kıyamet ve Hümeze
sureleri
Nura Cümlâh

İbnî Sînânın İhlâs tefsiri
Ahmed Hamed Akzaki

Fâtîha suresi tefsiri
Prof. Mahmud Şeftu

Göklerle yerler ağırla-
ğındaki bir söz

İslâm âleminde çarpışan
iki cereyan:
Eskilik, yenilik.
Prof. Arnold Toynbee

Bir içtimai kuvvet
olarak din
Dr. Henry Thomas

Hindistan ve Pâkistan

Yusuf Peygamber
Naima Halit Yazaroğlu